

**Raport z zewnętrznej ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego
przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania
Partnerstwo Kaczawskie na lata 2016 – 2023**

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Mściwojów, Lipiec 2022

Streszczenie najważniejszych wyników badania

Niniejszy raport przedstawia wnioski płynące z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego obejmującego przeprowadzenie ewaluacji ex-post funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w latach 2014 - 2020, a w szczególności:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

W badaniu zastosowano triangulację metod, tj. zastosowano metody ilościowe oraz jakościowe. Badanie prowadzone było wokół obszarów oraz pytań badawczych wskazanych w wytycznych nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ocena 2 najważniejszych aspektów, które podlegały badaniu, tj.: ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania, przy zastosowaniu kryteriów ewaluacji – skuteczności, użyteczności oraz trwałości wypadła pozytywnie.

Opis elementów, które wpłynęły na tą ocenę oraz szczegółowe wnioski i rekomendacje zawiera poniższy raport.

Zespół badawczy
Marta Trawinska
Paweł Antoniewicz
Piotr Antoniewicz
Andrzej Ruszlewicz

Spis treści

I.	4	
1.1	Co to jest Leader?	6
1.2	Charakterystyka LGD	7
1.2.1	Forma prawna i nazwa LGD	7
1.2.2	Opis obszaru	7
1.2.3	Proces tworzenia partnerstwa	9
II.	11	
2.1	Podstawa prawna	11
2.2	Ramy merytoryczne procesu ewaluacji	11
2.3	Obszary badawcze/pytania badawcze	12
2.4	Kryteria ewaluacji	14
2.5	Techniki i narzędzia badawcze	14
2.5.1	Narzędzia ilościowe	15
2.5.2	Narzędzia jakościowe	15
III.	20	
3.1	Ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju	16
3.2	Ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania	17
IV.	20	
4.1	Obszar badawczy: Ocena wpływu na główny cel LSR	20
4.2	Obszar badawczy: Ocena wpływu na kapitał społeczny	24
4.3	Obszar badawczy: Przedsiębiorczość	27
4.4	Obszar badawczy: Turystyka i dziedzictwo kulturowe	30
4.5	Obszar badawczy: Grupy defaworyzowane	33
4.6	Obszar badawczy: Innowacyjność	36
4.7	Obszar badawczy: Projekty współpracy	38
4.8	Obszar badawczy: Ocena funkcjonowania LGD	41
4.8.1	Struktura LGD	41
4.8.2	Skład i reprezentatywność organu decyzyjnego LGD	43
4.8.3	Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym i wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD	45
4.8.4	Doświadczenie LGD	47
4.9	Obszar badawczy: Ocena procesu wdrażania	55
4.10	Obszar badawczy: Wartość dodana podejścia LEADER	87
V.	93	
VI.	103	
VII.	104	

I. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

W obecnym 2022 roku kończy się okres faktycznego wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020 (tzw. LSR). Patrząc na historię podejścia Leader w latach 2007 – 2013 trzeba pamiętać, że rozwiązania przyjęte w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 zdecydowanie różnią się od tych z poprzedniego okresu wdrażania. Po pierwsze, co najmniej 50% środków finansowych w ramach LSR przeznaczonych musiała być na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Rozwiązanie to w dużym stopniu wymusiło konstrukcję LSR oraz nałożyło na LGD konieczność organizowania konkursów, a także promowania ich pośród potencjalnych beneficjentów, szczególnie osób zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej. Po drugie, ogromna większość środków zaplanowanych w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność wdrażanych jest poprzez konkursy na realizację następującego typu operacji RLKS:

1. wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych;
2. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez:
 - a. podejmowanie działalności gospodarczej
 - b. tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego
 - c. rozwijanie działalności gospodarczej
 - d. podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje z zakresu przedsiębiorczości
3. wspierania współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR:
 - a. w ramach krótkich łańcuchów dostaw lub
 - b. w zakresie świadczenia usług turystycznych, lub
 - c. w zakresie rozwijania rynków zbytu produktów lub usług lokalnych;
4. rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych, z wyłączeniem operacji polegających na budowie lub modernizacji targowisk;
5. zachowania dziedzictwa lokalnego;

6. budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej;
7. budowy lub przebudowy publicznych dróg gminnych lub powiatowych;
8. promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Po trzecie, LGD poza wskazanymi powyżej operacjami konkursowymi miała możliwość realizacji:

- operacji własnych;
- projektów grantowych;
- projektów współpracy.

O uwarunkowaniach tych należy pamiętać przy dokonywaniu badania ewaluacyjnego wdrażania LSR i funkcjonowania LGD.

Badanie obejmuje przeprowadzenie ewaluacji ex-post funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w latach 2014 - 2020 oraz sporządzenie raportu z tych badań, zgodnie z wymogami i wytycznymi MRiRW, a w szczególności:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

Ewaluacja będzie służyć jako źródło wiedzy pozwalającej poprawić proces planowania interwencji publicznych (np. kolejnych edycji LSR) na poziomie lokalnym. Wyniki ewaluacji będą też sposobem na rozliczenie efektów strategii przed społecznością lokalną.

Istotną rolą ewaluacji jest również to, by w ocenie efektów LSR poza obiektywnymi danymi uwzględnić subiektywne opinie zróżnicowanej grupy przedstawicieli społeczności lokalnej, która była adresatem wsparcia i to z jej perspektywy efekty powinny być odczuwane.

Zakres czasowy to lata faktycznej realizacji LSR od 2016 do końca 2021. Na etapie przygotowania raportu końcowego istnieje możliwość uwzględnienia danych wdrożeniowych do dnia złożenia raportu końcowego.

Zakres przestrzenny - obszar, który obejmuje LSR – tj. gmina Bolków, gmina Krotoszyce, gmina Legnickie Pole, gmina Męcinka, gmina Mściwojów, gmina Paszowice, gmina Pielgrzymka, gmina Ruja, gmina Wądroże Wielkie, gmina miejska Wojcieszów, gmina Świerzawa, gmina Zagrodno, gmina wiejska Złotoryja, gmina miejska Złotoryja.

Zakres przedmiotowy to cały zakres wsparcia tematycznego LSR oraz funkcjonowania LGD.

1.1 Co to jest Leader?

Leader to europejski program wspierający społeczności, które stawiają na współpracę partnerską. Inicjatywa LEADER, realizowana w Unii Europejskiej od 1991 r., stanowi nowe podejście do rozwiązywania problemów wsi. Warunkiem niezbędnym do pełnego oraz skutecznego realizowania polityki wobec obszarów wiejskich jest zaangażowanie społeczności wiejskich w proces podejmowania decyzji na poziomie lokalnym.

W krajach Unii Europejskiej powstało ponad 1000 Lokalnych Grup Działania (LGD), funkcjonujących na poziomie lokalnym. W Polsce działa ponad 300 grup. Przez swoje działania i inicjatywy dają pole do aktywności mieszkańcom wsi, wykorzystując w sposób innowacyjny lokalne zasoby przyrodniczo - kulturowe, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy i promocji obszarów wiejskich.

LEADER kładzie silny nacisk na partnerstwo pomiędzy trzema sektorami: publicznym, społecznym i ekonomicznym oraz na tworzenie pomiędzy nimi sieci powiązań celem wymiany doświadczeń, wzajemnej współpracy i realizacji wspólnych projektów.

W latach 2014 - 2020 Leader realizowany jest w Polsce w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, działania M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność) (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013).

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. LGD opracowuje program wspólnych działań w formie dokumentu - Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR), która opisuje takie obszary tematyczne, jak: poprawa jakości życia na wsi,

tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, aktywizowanie mieszkańców i budowanie kapitału społecznego, wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju lokalnym. Wdrożeniu LSR będą służyły środki Unii Europejskiej kierowane w ramach programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz aktywność mieszkańców i partnerów zaangażowanych w LGD.

1.2 Charakterystyka LGD

1.2.1 Forma prawna i nazwa LGD

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie” (dalej nazywana LGD Partnerstwo Kaczawskie) jest podmiotem, który jest odpowiedzialnym za realizację Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (zwaną dalej LSR).

Status prawny LGD: Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie” ma status stowarzyszenia.

- Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego: 4 listopada 2008 roku
- Numer pozycji rejestru (numer KRS): 0000317167
- Siedziba oraz Biuro mieści się pod adresem: Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie”, 59-407 Mściwojów 54

1.2.2 Opis obszaru

Do obszaru LGD Partnerstwo Kaczawskie należy 14 gmin o łącznej powierzchni 1365 km²: gmina Bolków, gmina Krotoszyce, gmina Legnickie Pole, gmina Męcinka, gmina Mściwojów, gmina Paszowice, gmina Pielgrzymka, gmina Ruja, gmina Wądroże Wielkie, gmina miejska Wojcieszów, gmina Świerzawa, gmina Zagrodno, gmina wiejska Złotoryja, gmina miejska Złotoryja. Każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar.

Liczba mieszkańców obszaru na koniec 2014 r. wynosiła 84 063 mieszkańców, z kolei na koniec 2013 r. 84 269 mieszkańców. Obszar działania LGD obejmuje liczbę mieszkańców większą niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR w latach 2007 - 2013 w woj. dolnośląskim, która wynosiła 62 910,42 osoby. (opracowanie własne na podst. danych udostępnionych przez LGD z Województwa Dolnośląskiego).

Tabela 1.1 Obszar działania LGD z podziałem na gminy.

Jednostka terytorialna	Powierzchnia	Ludność	
		2013	2014
Obszar LGD	1365 km²	84 269	84 063
Gmina Bolków	153 km ²	10872	10823
Gmina Krotoszyce	68 km ²	3256	3285
Gmina Legnickie Pole	85 km ²	5129	5171
Gmina Męcinka	148 km ²	4968	4991
Gmina Mściwojów	72 km ²	4181	4160
Gmina Paszowice	101 km ²	4015	3996
Gmina Pielgrzymka	105 km ²	4636	4638
Gmina Ruja	73 km ²	2695	2711
Gmina Wądroże Wielkie	89 km ²	4097	4059
Gmina miejska Wojcieszów	32 km ²	3864	3814
Gmina Świerzawa	160 km ²	7766	7745
Gmina Zagrodno	122 km ²	5484	5451
Gmina wiejska Złotoryja	145 km ²	7139	7134
Gmina miejska Złotoryja	12 km ²	16167	16085

Tabela 1.1 Liczba mieszkańców obszaru LGD

Źródło: Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020

Mapa obszaru objętego LSR

Rysunek 1.1 Mapa obszaru LGD

Źródło: opracowanie własne LGD

1.2.3 Proces tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie” (dalej nazywana LGD) jest podmiotem, który jest odpowiedzialny za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (dalej LSR). Stowarzyszenie zostało powołane w sierpniu 2008 roku w drodze wieloletniej współpracy trójsektorowej samorządów, mieszkańców, stowarzyszeń i firm z terenu 11 gmin. Partnerstwo zbudowane zostało w oparciu o wzajemne zaufanie oraz współpracę trzech sektorów: publicznego, społecznego oraz gospodarczego na mocnych filarach działającej na tym obszarze od 2004 r. Grupy Partnerskiej „Góry i Pogórze Kaczawskie”, która otrzymała istotne wsparcie merytoryczne z Krajowej Sieci Grup Partnerskich na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju, koordynowanej przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska z Krakowa. Mocne wsparcie dla regionu oraz instytucjonalne do korzystania z funduszy dało przeobrażone z lokalnego Stowarzyszenia na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gminy Mściwojów w 2006 roku Stowarzyszenie Kaczawskie, które w latach 2007

- 2008 realizowało II Schemat Pilotażowy Program Leader + w ramach Sektorowego Program Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004 – 2006” i do dziś z dużym sukcesem realizuje misję zrównoważonego rozwoju Krainy Wygasłych Wulkanów, korzystając z wielu źródeł zewnętrznych. W ciągu ostatnich 10 lat swojej działalności obydwie stowarzyszenia pozyskały w sumie ponad 30 mln zł na projekty partnerskie obejmujące obszar Gór i Pogórza Kaczawskiego.

Stowarzyszenie zostało powołane w szczególności do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, którą z wielkim społecznym zapałem opracowaliśmy w celu realizacji Programu Leader, oś 4 z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W ramach tych środków zrealizowano 3 działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, „Wdrażanie projektów współpracy” oraz „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania”. Wysokość budżetu na realizację projektów w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” wynosiła 6 978 676 zł, a wydatkowane zostało 6 737 213,43 zł, co stanowi 96,54 % tych środków.

Proces budowania oraz zacieśniania partnerskiej współpracy wciąż trwa choć należy uznać za ogromny sukces działania grupy, która z każdym rokiem konsoliduje i umacnia swoje struktury, dołączając w 2015 roku kolejne 3 gminy, które postanowiły włączyć się w realizację LSR w ramach Inicjatywy Leader z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020.

Zasięg działania partnerstwa rozpościera się na dość rozległym obszarze pomiędzy Legnicą, Jelenią Górą, a Strzegomiem w regionie nazywanym Krainą Wygasłych Wulkanów, w dużej części obejmujący Góry i Pogórze Kaczawskie. Region ten uważany jest przez wielu turystów, przyrodników i przewodników za jedno z najpiękniejszych miejsc w Polsce. Partnerstwo swym zasięgiem obejmuje 14 gmin na terenie 3 powiatów: jaworskiego, legnickiego i złotoryjskiego. Jest to 10 gmin wiejskich: Krotoszyce, Legnickie Pole, Męcinka, Mściwojów, Paszowice, Pielgrzymka, Ruja, Wądroże Wielkie, Zagrodno, Złotoryja – wiejska, 2 gminy wiejsko – miejskie: Bolków i Świerzawa oraz 2 gminy miejskie: Wojcieszków i Złotoryja, które zdecydowały, poprzez podjęcie stosownych uchwał Rady

Gminy, o przystąpieniu do Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Kaczawskie oraz Inicjatywy LEADER.

Rozszerzenie partnerstwa i obszaru LGD

W poprzedniej perspektywie finansowej Stowarzyszenie obejmowało swoim zasięgiem 11 gmin, w 2015 r. do LGD przystąpiły nowe 3 gminy: Legnickie Pole, Ruja oraz miasto Złotoryja. Powiększony obszar nadal jest spójny terytorialnie, historycznie i przyrodniczo, posiadając szlaki turystyczne biegnące przez większość gmin LGD, podobne ukształtowanie terenu oraz dziedzictwo historyczne związane z pierwszym osadnictwem, bitwą z Tatarami, bitwami napoleońskimi czy też wydobywaniem złota.

II. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

2.1 Podstawa prawna

Obowiązek realizacji przez Lokalne Grupy Działania (LGD) monitoringu i ewaluacji wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju wynika z szeregu aktów prawnych, z których najważniejszym jest artykuł 8 ust. 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2017 r. poz. 562 z późn. zm.) oraz § 5 ust. 1 pkt 23 umowy ramowej o warunkach i sposobie realizacji LSR.

2.2 Ramy merytoryczne procesu ewaluacji

Wytyczne nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020.

Pomocniczo:

- Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju wykonany przez EGO – Evaluation for Government Organizations S. C. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 2017 r.;

- Ewaluacja RLKS Podręcznik dla LGD i LGR - Komisja Europejska, Dykcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa, Dyrektor General, 2018r.

2.3 Obszary badawcze/pytania badawcze

Pytania badawcze uszczegóławiają cele i komunikują jaką wiedzę powinniśmy posiadać po zakończeniu ewaluacji ex – post.

Obszar badania	Pytania badawcze
<p>Ocena wpływu na główny cel LSR</p> <p>Ocena wpływu na kapitał społeczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR? • Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne? • W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
<p>Przedsiębiorczość</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? • Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
<p>Turystyka i dziedzictwo kulturowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego? • W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
<p>Grupy defaworyzowane</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup? • Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego? • Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne? • Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
Projekty współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy? • Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
Ocena funkcjonowania LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR? • Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)? • Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
Ocena procesu wdrażania	<ul style="list-style-type: none"> • Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem? • Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów? • Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)? • Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
Wartość dodana podejścia LEADER	<ul style="list-style-type: none"> • Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie? • Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? • Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?

- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Tabela 2.1 Obszary i pytania badawcze
Źródło: Opracowanie własne

2.4 Kryteria ewaluacji

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniu to:

- **skuteczność** – ocena na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD w zakresie prowadzonych działań.
- **użyteczność** – ocena stopnia zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, które zdefiniowane zostały w LSR czy na etapie jej wdrażania.
- **trafność** – ocena stopnia trafności doboru celów LSR do potrzeb odbiorców (lokalnej społeczności oraz potencjalnych beneficjentów).
- **efektywność** - ocena w jakim stopniu poniesione nakłady są ekonomiczne, tzn. przyniosły pozytywne efekty w stosunku do zaangażowanych środków oraz ocena jak pozytywne efekty zrealizowanych działań (w powiązaniu do założeń celów LSR) mogą trwać po zakończeniu realizacji założeń LSR, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu działań LGD na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

2.5 Techniki i narzędzia badawcze

Podczas prowadzenia badań zastosowana zostanie metoda triangulacji, tj. zbierania danych za pomocą dwóch lub większej liczby metod. Może ona obejmować również triangulację danych, badaczy, teorii. W badaniu zastosowana zostanie triangulacja metod, tj. zastosowane zostaną metody ilościowe oraz jakościowe.

Narzędzia ilościowe będą miały na celu głównie ewaluację procesu i procedur związanych z wyborem beneficjentów do realizacji operacji oraz uwarunkowań związanych z realizacją tych operacji. Posłużą również wskazaniu kierunków dalszego rozwoju obszaru. Natomiast

narzędzia jakościowe pozwolą przyjrzeć się procedurom od strony podmiotu dokonującego wyboru operacji oraz w sposób kompleksowy dokonać oceny stanu obszaru LGD i wskazać priorytetowe kierunki rozwoju/aktywności na kolejne lata.

2.5.1 Narzędzia ilościowe

1. **Ankieta CAWI** (ang. *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW) – ankieta przeprowadzona na reprezentatywnej próbie beneficjentów, którzy złożyli wnioski w ramach naborów. Ankieta zawierać będzie pytania dotyczące oceny sytuacji na obszarze LGD, oceny procedur wyboru operacji, wskazania dalszych kierunków rozwoju LGD.
2. **Desk reaserch (analiza danych zastanych)** – analiza danych wytworzonych przez LGD podczas wdrażania LSR – np. dokumentacja związana z naborami, raporty z warsztatów refleksyjnych, raporty z pomocy doradczej, ankiety, etc., oraz analiza ogólnodostępnych danych statystycznych dotyczących obszaru objętego badaniem ewaluacyjnym.

2.5.2 Narzędzia jakościowe

1. **Wywiad FGI (Zogniskowany wywiad grupowy)** – wywiad prowadzony był z przedstawicielami organów LGD – dotyczyć będzie pogłębienia tematyki związanej z oceną sytuacji na obszarze LGD, oceną procedur wyboru, wskazaniem dalszych kierunków rozwoju z punktu widzenia ciał odpowiedzialnych i modelujących te procesy.
2. **Wywiady IDI i TDI (Indywidualny wywiad pogłębiony – bezpośredni oraz telefoniczny)** – wywiady prowadzone były z najważniejszymi Przedstawicielami Rady, Zarządu, członków LGD oraz Beneficjentami.
3. **Panel dyskusyjny** z kluczowymi członkami LGD służący weryfikacji wniosków płynących z badań.

Na potrzeby niniejszego raportu badania przeprowadzone zostały w okresie kwiecień – lipiec 2022 roku.

III. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

W kolejnej części raportu znaleźć można szczegółowe odpowiedzi na pytania badawcze oraz wnioski i rekomendacje. W tej części skupimy się na opisie wyników badania biorąc pod uwagę 2 najważniejsze aspekty, tj.:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania;

oraz kryteria dokonanej ewaluacji:

- **skuteczność** – ocena na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD w zakresie prowadzonych działań.
- **użyteczność** – ocena stopnia zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, które zdefiniowane zostały w LSR czy na etapie jej wdrażania.
- **trwałość** - ocena w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych działań (w powiązaniu do założeń celów LSR) mogą trwać po zakończeniu realizacji założeń LSR, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu działań LGD na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.1 Ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

Kryterium skuteczności – ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest pozytywna. Jak wykazano to w raporcie obecny stan wykorzystania zaplanowanych środków, stopień realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć oraz przypisanych do nich wskaźników jest zadowalający. Oczywiście są przedsięwzięcia o niższym poziomie zakontraktowania czy wypłacenia środków finansowych, ale zwiększenie tego poziomu nie wydaje się być zagrożone. Należy jednak w procesie dalszego wdrażania LSR potraktować je jako priorytetowe i wymagające szczególnej uwagi. Istotne jest zwiększenie poziomu zakontraktowania i wykorzystania środków na działania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości, ponieważ to jeden

z kluczowych kierunków wsparcia określonych w dokumentach programowych na lata 2014 – 2020.

Kryterium użyteczności – zarówno dane jakościowe oraz ilościowe jednoznacznie wskazują, że realizacja LSR jest bardzo użyteczna dla obszaru. Organizowane nabory cieszyły się niesłabnącym zainteresowaniem. Pozwalało to z jednej strony na wybór lepszych jakościowo projektów, a z drugiej świadczy o dobrym zdefiniowaniu problemów do zaspokojenia, właściwym określeniu kryteriów wyboru operacji, dobrze prowadzonej informacji o naborach czy wysokiej jakości pomocy doradczej. Wdrażanie LSR jest szczególnie użyteczne dla osób chcących założyć działalność gospodarczą, dla których zaplanowano 700 000 euro wsparcia, oraz dla już istniejących podmiotów gospodarczych, które mogły liczyć na prawie 1,3 mln euro wsparcia. Generalnie ze środków budżetu LSR prawie 54% przewidziano na działania wspierające rozwój przedsiębiorczości.

W przypadku zdefiniowanych grup defaworyzowanych wdrażanie LSR jest szczególnie użyteczne dla kobiet z obszarów wiejskich, które stanowiły największą grupę osób zdefiniowanych jako zdefaworyzowane wsparte w ramach wdrażania LSR.

Kryterium trafności – patrząc na stopień zrealizowania budżetu LSR, stopień osiągnięcia wskaźników, a szczególnie zainteresowanie organizowanymi naborami oraz wyniki badań ankietowych, jednoznacznie należy stwierdzić, że ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest pozytywna. Co prawda należy mieć na uwadze, że dobór celów, podział środków finansowych oraz działania wspierane w ramach naborów uwarunkowane były przez wytyczne, to jednak pozytywny odbiór organizowanych konkursów, zainteresowanie naborami i jednoznacznie pozytywne oceny wybranych kierunków rozwoju i osiągniętych efektów wdrażania LSR pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że cele zostały trafnie dobrane do potrzeb odbiorców, tj. potencjalnych beneficjentów.

Kryterium efektywności – na tym etapie, kiedy jeszcze nie zakończono procesu wdrażania LSR, to kryterium najtrudniej jest zinterpretować. Z jednej strony efektywne na pewno będą nakłady na sfinansowane działania w rozbudowę lokalnej infrastruktury turystycznej czy rekreacyjnej czy remonty zabytków. Natomiast trudnej jednoznacznie ocenić efekty w finansowaniu działań z zakresu tworzenia nowych oraz rozwijania istniejących przedsiębiorstw. Operacje zarówno z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej zakontraktowane są na poziomie około 53%. Natomiast patrząc na procentową liczbę umów już rozliczonych (35%) widać, że duża część operacji wybranych nie została

jeszcze zakończona i rozliczona. Nie pozwala to jednoznacznie ocenić czy zrealizowane zostaną bez problemów w zaplanowanym wymiarze. Szczególnie nowoutworzone przedsiębiorstwa są zbyt krótko na rynku żeby można jednoznacznie ocenić trwałość efektów wdrażania LSR. LGD powinno prowadzić systematyczny monitoring funkcjonowania tych firm i sprawdzać czy po wymaganym okresie trwałości i zachowania zaplanowanych efektów firmy te dalej funkcjonują czy są zamykane.

3.2 Ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania

Kryterium skuteczności – ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest jednoznacznie pozytywna. Jak wykazały to prowadzone badania LGD w sposób prawidłowy i skuteczny zaplanowała proces dotyczący organizowania naborów, prowadzenia działań informacyjnych oraz szkoleniowych, a przede wszystkim doradczych. Beneficjenci biorący udział, czy to w wewnętrznych badaniach LGD, czy badaniach prowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji, jednoznacznie pozytywnie oceniali realizowany przez biuro LGD proces wsparcia, a szczególnie doradztwa. Jednocześnie podczas badań nie zidentyfikowano wewnętrznych problemów czy konfliktów w ramach LGD. Pozytywnie oceniony został również organ LGD w postaci Rady, odpowiedzialnej za proces wyboru operacji. Uczestnicy badań nie wskazywali na negatywne aspekty funkcjonowania tego ciała.

Kryterium użyteczności – wyniki badań jednoznacznie pokazują, że funkcjonowanie LGD jest użyteczne dla obszaru. W wymiarze bezpośrednim są to rozdysponowywane w ramach konkursów środki finansowe dla beneficjentów i efekty ich wykorzystania – infrastruktura, powstałe przedsiębiorstwa, nowe usługi, materiały promocyjne, wyremontowane zabytki, etc. Warto jednak uwagę zwrócić na inny wymiar użyteczności. Jak pokazały wyniki badania LGD odbierane jest jako ważny aktor lokalny integrujący interesy, oczekiwania i aktywność podmiotów z trzech sektorów – społecznego, publicznego oraz gospodarczego. Przez lata działalności LGD zbudowało zaufanie oraz porozumienie zarówno pomiędzy zaangażowanymi podmiotami oraz w stosunku do siebie i efektów swojej aktywności. LGD stanowi również platformę wymiany doświadczeń czy inicjowania współpracy lub realizacji projektów. W najbliższych latach szczególnie istotna będzie rola LGD jako ciała koordynującego tworzenie oferty Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów.

Kryterium trafności – w przypadku funkcjonowania LGD w ocenie tego kryterium należy wziąć pod uwagę czy przyjęty sposób wdrażania i zarządzania jest zgodny z potrzebami odbiorców.

Należy pamiętać, że większość procedur powstało w oparciu o obligatoryjne rozwiązania prawne czy wytyczne. W toku przeprowadzonego badania ewaluacyjnego zarówno wewnętrzna jak i zewnętrzna ocena funkcjonowania LGD jest pozytywna. W toku procesu wdrażania nie zaszły wydarzenia mające negatywny wpływ na funkcjonowanie organów LGD a jednocześnie bardzo pozytywnie oceniana jest aktywność biura LGD, szczególnie na polu świadczonego doradztwa czy prowadzenia działań aktywizacyjnych czy promocyjnych dla całego obszaru.

Kryterium efektywności – efektywność oraz trwałość funkcjonowania LGD mocno zależna jest od pozyskiwania środków zewnętrznych na jego funkcjonowanie. Możliwość pozyskania tych środków w kolejnym unijnym okresie finansowania na lata 2021 – 2027 wydaje się niezagrażona. Jeśli jednocześnie uda się utrzymać obecną kadrę, dalsze skuteczne działania LGD w wykorzystaniu środków publicznych powinny mieć wysoki efekt. Warto natomiast rozważyć głosy pojawiające się podczas badań, że LGD, a szczególnie biuro, mogłoby również podjąć inne aktywności, np. rozwijać markę lokalną oraz koordynować proces tworzenia oferty Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów. Budowanie niezależności ekonomicznej od funduszy publicznych i równoważenie ich wpływami komercyjnymi stanowią będą jedno z ważnych wyzwań stojących przed LGD. Jednak pozytywna opinia w środowisku lokalnym, doświadczenie organizacyjne, możliwość działania na rzecz całego obszaru oraz dobra współpraca z wspartymi beneficjentami, szczególnie podmiotami gospodarczymi stanowią atuty, które mogą pozwolić sprostać temu wyzwaniu. Podsumowując nakłady poniesione, zgodnie z wytycznymi, na funkcjonowanie biura należy uznać za wykorzystane w sposób efektywny, co potwierdza bardzo pozytywny odbiór działalności biura zarówno przez beneficjentów oraz pozostałych uczestników badań jakościowych.

Ocena 2 najważniejszych aspektów, które podlegały badaniu, tj.: ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania, przy zastosowaniu kryteriów ewaluacji – skuteczności, użyteczności oraz trwałości wypadła pozytywnie.

IV. Odpowiedzi na wszystkie wskazane pytania badawcze

4.1 Obszar badawczy: Ocena wpływu na główny cel LSR

W ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020 określone zostały następujące cele:

	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia
Zrównoważony rozwój Krainy Wygastych Wulkanów w oparciu o jej lokalne zasoby, przedsiębiorczych mieszkańców i zintegrowane społeczeństwo.	1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego Krainy Wygastych Wulkanów.	1.1 Szkolenia z zakresu rozwijania aktywności społecznej i promocja dobrych praktyk
		1.2 Rozwój i wsparcie lokalnej oferty kulturalno-edukacyjnej
		1.3 Animacja lokalna
		1.4 Realizacja działań na rzecz aktywizacji mieszkańców zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
	2. Rozwój przedsiębiorczości i zatrudnienia w Krainie Wygastych Wulkanów	2.1 Tworzenie nowych przedsiębiorstw
		2.2 Rozwój istniejących przedsiębiorstw
		2.3 Wsparcie szkoleniowo-doradcze dla osób zakładających i rozwijających działalność
	3. Podniesienie atrakcyjności Krainy Wygastych Wulkanów	3.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, społecznej i kulturalnej

	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia
		3.2 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
		3.3 Stworzenie i aktualizacja bazy zasobów przyrodniczo-kulturowych regionu
		3.4 Wsparcie procesu tworzenia i promowania marki produktów lokalnych
		3.5 Inicjatywy nakierowane na tworzenie i rozwój produktów i usług wykorzystujących zasoby lokalne KWW

Tabela 4.1 Cele i przedsięwzięcia LSR

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie badawcze: Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W LSR przyjęto następujące wskaźniki oddziaływania dla celów ogólnych:

1.0	Cel ogólny	Zrównoważony rozwój Krainy Wygasłych Wulkanów w oparciu o jej lokalne zasoby, przedsiębiorczych mieszkańców i zintegrowane społeczeństwo				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W.1.	Wzrost odpowiedzialności i poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania wśród mieszkańców obszaru LGD		Procent *	0	60	Badania ankietowe na reprezentatywnej próbie co najmniej 500 mieszkańców obszaru / formularz przygotowany przez biuro LGD / ankiety przeprowadzane w rok 2023
	Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych (ogółem) na terenie LGD Partnerstwo Kaczawskie		osoby	7559	7529	Dane statystyczne GUS

Tabela 4.2 Cele ogólne i ich wskaźniki

Źródło: **Strategii** Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020

W tym momencie wdrażania LSR można sprawdzić stopień realizacji wskaźników, których źródłem weryfikacji są dane z GUS za 2021 rok.

1.0	Cel ogólny	Zrównoważony rozwój Krainy Wygasłych Wulkanów w oparciu o jej lokalne zasoby, przedsiębiorczych mieszkańców i zintegrowane społeczeństwo			
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Stan na 2021 rok
	Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych (ogółem) na terenie LGD Partnerstwo Kaczawskie		osoby	7559	2982

Tabela 4.3 Cele ogólne i stopień osiągnięcia wskaźników oddziaływania**Źródło:** Opracowanie własne

Patrząc na osiągnięty do końca 2021 roku wskaźnik oddziaływania widać, że stopień jego osiągnięcia w znacznym stopniu przekracza plan na 2023 rok. Wynika to z dynamicznych, pozytywnych zmian w sytuacji społeczno – gospodarczej nie tylko na obszarze, ale również w skali całego kraju. Za ten stan bardziej odpowiedzialne są czynniki zewnętrzne, niż aktywność LGD w zakresie tworzenia miejsc pracy, których dzięki wdrażaniu LSR powstało do tej pory 46. Oddziaływanie finansowo – organizacyjne LGD jest zbyt małe, aby mieć bezpośrednio decydujący wpływ na zmianę tych wskaźników. Warto natomiast podkreślić, że siłą LGD jest inicjowanie współpracy i porozumienia oraz celowane w konkretne kierunki wsparcie finansowe.

4.2 Obszar badawczy: Ocena wpływu na kapitał społeczny

W tym obszarze badawczym analizie podlega wpływ działalności LGD oraz wdrażanie LSR na kapitał społeczny na obszarze. Kapitał ten rozumiany jest jako aktywność i wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, liderów społeczności lokalnej czy również współpraca członków LGD.

Warto podkreślić, że LGD wspierało organizacje pozarządowe poprzez realizację aż 6 projektów grantowych:

1. W ramach przedsięwzięcia 1.1. Szkolenia z zakresu rozwijania aktywności społecznej i promocja dobrych praktyk – projekt realizowany przez 4 organizacje pozarządowe.
2. W ramach przedsięwzięcia 1.2. Rozwój i wsparcie lokalnej oferty kulturalno-edukacyjnej – projekt realizowany przez 5 organizacji pozarządowych.
3. W ramach przedsięwzięcia 3.5 Inicjatywy nakierowane na tworzenie i rozwój produktów i usług wykorzystujących zasoby lokalne Krainy Wygasłych Wulkanów - projekt realizowany przez 3 organizacje pozarządowe oraz gminę.
4. W ramach przedsięwzięcia 3.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu - projekt realizowany przez 6 organizacji pozarządowych.
5. W ramach przedsięwzięcia 3.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu - projekt realizowany przez 5 organizacji pozarządowych.
6. W ramach przedsięwzięcia 3.5 Inicjatywy nakierowane na tworzenie i rozwój produktów i usług wykorzystujących zasoby lokalne Krainy Wygasłych Wulkanów - projekt realizowany przez 4 organizacje pozarządowe.

Dodatkowo organizacje pozarządowe realizowały szereg projektów w ramach rozwoju niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, kulturalnej oraz rekreacyjnej.

Pytanie badawcze: Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?

Zdaniem uczestników badania ewaluacyjnego efektem wspierania rozwoju kapitału społecznego jest to, że niektóre osoby stały się lokalnymi liderami, aktywistami lub politykami lokalnymi. Sporo organizacji rozwinęło się dzięki wsparciu LGD, powstały również nowe organizacje. Szczególnie udane są projekty skierowane do seniorów, których dość łatwo „zrekrutować”, ostatnio powstał również Klub Seniora. Coraz częściej projekty realizowane

przez organizacje pozarządowe obejmują coraz większe obszary LGD, wspieranie kapitału społecznego wspiera również wzmacnianie tożsamości lokalnej. Pozytywnie należy ocenić wpływ szkoleń i warsztatów na rozwój kapitału społecznego, dzięki nim w znaczący sposób rozwinięto kompetencje osób zaangażowanych w działania społeczne. Należy podkreślić również pozytywną rolę inicjatyw i działań wspieranych lub organizowanych przez LGD (np. jarmarki, wystawy, święta lokalne), które zbierają i integrują lokalną społeczność. Respondenci jako pozytywną oceniają zmianę, w której więcej wsparcia kieruje się do organizacji pozarządowych niż do gmin. Po pierwsze, wspiera to organizacje, po drugie, przyczynia się do inicjowania współpracy między organizacjami a gminami (gminy wspierają organizacje w realizacji projektów).

Odczuwalne jest zjawisko, że mieszkańcy niektórych gmin (przeważnie to te gminy mniej zaangażowane w partnerstwo) również są mniej aktywni, z tych gmin wpływa mniej wniosków od przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. W obszarze kapitału społecznego istnieją również negatywne zjawiska: wypalanie osób, czasami po jednym projekcie, w niektórych lokalnych środowiskach pojawiają się konflikty, które zabijają zapał i zaangażowanie. Wyzwaniem jest mała aktywność osób młodych i ewentualna wymiana pokoleniowa wśród lokalnych liderów („tworzy nam się luka pokoleniowa”). Negatywnie oceniany jest brak wsparcia dla wydarzeń cyklicznych, jakby instytucja finansująca zakładała, że wsparcie na start wystarczało, „ludzie muszą ciągle coś nowego wymyślać, a wydarzenie cykliczne też są bardzo ważne”; „jeżeli zmotywowaliśmy mieszkańców, żeby co roku się spotykali, np. na dzień seniora, to dlaczego nie pozwolić im tego realizować co roku? To integruje ludzi, a nie konieczność wymyślania nowego”.

Obszar ten był również elementem przeprowadzonych pośród beneficjentów badań ankietowych. Pytanie w tej części ankiety wiązało się z prośbą oceny efektów działań LGD w różnych obszarach. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały m.in: aktywizacja mieszkańców. Pozostałe działania również są oceniane pozytywnie, ale pojawiły się przy nich również inne odpowiedzi (marginalne) – tak dzieje się w przypadku wspierania działań lokalnych organizacji pozarządowych (2 odpowiedzi „Ani dobrze, ani źle”). Najślabiej, choć ogólnie wciąż dobrze, oceniane są działania na rzecz aktywizacji młodzieży (10 odpowiedzi „Zdecydowanie dobrze”, 9 – „Dobrze”, 4 odpowiedzi „Ani dobrze, ani źle” – około 16% i jedna odpowiedź „Zdecydowanie źle”) oraz na rzecz wsparcia osób starszych (12 odpowiedzi „Zdecydowanie dobrze”, 8 „Dobrze”, 3 „Ani dobrze, ani źle”, 1 „Zdecydowanie

źle”). Generalnie, działania w różnych obszarach są postrzegane pozytywnie przez zdecydowaną większość ankietowanych.

Generalna konkluzja jest taka, że wdrażanie LSR przez LGD miała bardzo pozytywny wpływ na rozwój kapitału społecznego, poprzez wspieranie i aktywizację lokalnych organizacji, wsparcie ich rozwoju organizacyjnego i finansowego oraz podnoszenie kompetencji zarówno organizacji oraz liderów lokalnych. Zaowocowało to większą integracją mieszkańców wokół realizowanych przez organizacje działań. Warto natomiast zwrócić uwagę, że w kolejnych latach aktywności LGD więcej działań i aktywności należałoby skierować na wsparcie aktywizacji młodzieży oraz seniorów.

Pytanie badawcze: W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Według uczestników badania generalnie należy w dalszym ciągu aktywizować mieszkańców, by wzmocnić tożsamość lokalną. Ważne będą również działania wspierające seniorów i młodzież. Szczególnie należy zaktywizować młodzież, żeby nastąpiła zmiana pokoleniowa w grupie liderów lokalnych. Ważny kierunek to również promocja sportu i działania związane ze sportem, szczególnie na wsiach. Samo LGD planuje działania edukacyjne w szkołach (warsztaty) oraz przeprowadzenie diagnozy na temat potrzeb młodzieży (takie są nadchodzące wymogi, ale taką potrzebę widzą też osoby uczestniczące w badaniu), celem byłoby też zachęcenie młodzieży do pozostania w regionie lub wrócenie do niego po studiach. Inny aspekt tych działań to projekty (np. edukacyjne i integracyjne) realizowane w szkołach i między szkołami (wymiany, spotkania integracyjne młodzieży z różnych miejscowości). Istotne jest wspieranie organizacji, które już działają, żeby nie zamierały i nie zanikały rozwinięte przez nie kompetencje, ponieważ „gminy sobie poradzą, mają dużo innych dostępnych źródeł”. Należy jednocześnie dotrzeć do tych mniej aktywnych środowisk, żeby nie wejść w ścieżkę wsparcia głównie dla tych, co mają kompetencje do pozyskiwania środków i pomijać tych, którzy ich nie mają. W związku z tym ważne jest wspieranie liderów i zachęcanie do aktywności oddolnej, podnoszenie ich kompetencji, umożliwianie wymiany doświadczeń, żeby ludzie uczyli się od siebie nawzajem. Zwracano również na potrzebę możliwości finansowania, wspierania wydarzeń cyklicznych.

4.3 Obszar badawczy: Przedsiębiorczość

Jak wspomniane zostało we wstępie, w ramach wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020, co najmniej 50% środków finansowych przeznaczonych musiało być na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim przez finansowanie następujących operacji:

- I. podejmowanie działalności gospodarczej,
- II. rozwijanie działalności gospodarczej.

W ramach LSR przewidziano wsparcie na utworzenie 28 nowych przedsiębiorstw oraz wsparcie 23 istniejących, co zaowocować miało utworzeniem 55 nowych miejsc pracy. Zgodnie z danymi przekazanymi przez LGD na moment przeprowadzenia badania ewaluacyjnego w ramach wybranych do tej pory operacji zaplanowano utworzenie 46 nowych miejsc pracy.

Pytanie badawcze: W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?

Do tej pory około 70-80% środków na wsparcie przedsiębiorczości zostało przeznaczonych na branżę okołoturystyczną. Pomimo tego środków na rozwój branży turystycznej jest ciągle za mało (wniosków o wsparcie ciągle jest dużo). Respondenci podkreślali, że niektórych branż nie należy wspierać, ponieważ nie są związane ze strategicznym celem rozwojowym („nie chcemy wspierać warsztatów samochodowych czy firm przewozowych”). LGD postanowiło nie wspierać firm i osób, które nie działają na obszarze. Niektóre pomysły na biznes niosą również ryzyko, że zakupiony sprzęt nie będzie wykorzystywany na obszarze, ale np. w całej Polsce (np. przez firmy eventowe). Drugą kluczową dla LGD kwestią w rozdysponowaniu środków są działania związane z markami i produktami lokalnymi (rozwój marki i produktów lokalnych). Priorytetem w obu tych aspektach powinny być także powiązane ze sobą marki: Kraina Wygasłych Wulkanów oraz Geopark Krainy Wygasłych Wulkanów (KWW), szczególnie istotne jest wpisanie Geoparku na listę UNESCO. Sukcesem zapewne jest to, że większość gmin angażuje się w rozwój tej marki, ale „nie jest ona jeszcze odporna na wichury”. Rośnie również społeczna świadomość znaczenia i wykorzystanie marki KWW i Geoparku wśród mieszkańców, w tym przedsiębiorców. Z powyższym związane jest również wspieranie wytwórców,

rzemieślników, producentów produktów i usług lokalnych, szczególnie sieciowanie producentów i zachęcanie ich do współpracy ze sobą oraz rozbudowa sieci dystrybucji. Przedstawicielka sektora gospodarczego zwróciła uwagę, że niektóre tematy wymagają jeszcze dużej ilości działań, aby na trwałe osiadły w regionie, np. produkt lokalny. Wprawdzie powstał „Katalog produktów lokalnych”, ludzie się poznali, ale jeszcze trzeba popracować nad siecią dystrybucji i współpracą między wytwórcami. Ta sama osoba podjęła również temat wpływu pandemii na mniejsze firmy z branży turystycznej (np. oferujące noclegi), że mogą słabiej radzić sobie z promocją swoich usług, być może LGD mogłoby im pomóc, włączając promocję ich usług w szerszą promocję regionu. Wśród osiągnięć w zakresie promocji lokalnych produktów wymieniono tzw. geopółki (w ramach regionalnego projektu współpracy), umieszczono je w 40 miejscach (galerie, pensjonaty, restauracje, hotele, punkty informacji turystycznej itd.) na obszarze LGD. Podmiot, który dostał geopółkę był zachęcany do wystawienia na niej produktów lokalnych, ale nie tylko swojej produkcji, ale również innych lokalnych wytwórców (rzemieślników, producentów żywności etc.). Miała to być promocja lokalnych produktów i usług, ale też nawiązywanie kontaktów i budowanie relacji między wytwórcami.

Respondenci zwracali uwagę, że wyzwaniem jest to, żeby wszystkie produkty i usługi miały „legalne” źródło (pochodziło z zarejestrowanej działalności gospodarczej). Jest gama produktów, które stosunkowo łatwo wprowadzić na rynek (rzemiosło), trudniej jest z żywnością (wyzwaniem jest koszt produktu rzemieślniczego, jego termin ważności, produkcja poza zarejestrowaną działalnością gospodarczą, przechowywanie). Marka lokalna wymaga współpracy wielu podmiotów, szczególnie samorządów lokalnych, wyzwaniem dla jej rozwoju mogą być zatem zmiany po wyborach samorządowych. Działania na rzecz marki lokalnej (Geopark) wymaga dobrej współpracy między samorządami, ale także z sektorem gospodarczym – wyzwaniem może być tutaj konkurencja między podmiotami.

Znacznie mniej głosów pojawiło się z konkluzją, żeby wspierać również firmy zaspokajające potrzeby mieszkańców, usługi, których brakuje, nawet jeśli chodzi o zakład fryzjerski czy aptekę.

O ocenę działalności LGD w tym obszarze poproszeni zostali również beneficjenci uczestniczący w badaniach ankietowych. W zdecydowanej większości stwierdzeń ankietowani wybierali odpowiedzi „Zdecydowanie się zgadam” i „Raczej się zgadzam”. Tak odpowiadali

ankietowani na m.in. następujące stwierdzenia: „Bez LGD obszar rozwijałby się gorzej”, „Widzę na obszarze gminy inwestycje i działania finansowane ze środków UE”, „Dzięki LGD mieszkańcy są bardziej skłonni do podejmowania działań przedsiębiorczych”.

Drugie pytanie w tej części ankiety wiązało się z prośbą ocenienia efektów działań LGD w różnych obszarach. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały m.in. następujące rodzaje działań: wsparcie dla osób zakładających firmy, rozwój produktu i marki lokalnej, promocja obszaru.

Podsumowując odpowiedź na to pytanie stwierdzić należy, że w liczbach bezwzględnych wdrażanie LSR w niewielkim stopniu przyczyniło się do rozwoju przedsiębiorczości regionu, nawet patrząc, że wsparte operacje przyczynią się do tej pory do utworzenia 46 miejsc pracy. Konkluzja ta wynika nie z oceny jakości działań LGD ale uwarunkowań obiektywnych, tj. w porównaniu choćby z działaniami PUPów ograniczonej liczby środków finansowych na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Dodatkowo lata 2014 – 2020 były pierwszą perspektywą w ramach której na aż tak szeroką skalę LGDy zobligowane były do wspierania przedsiębiorczości, nie były więc podmiotami, które w świadomości społecznej zajmują się przyznawaniem dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wdrażaniu tych środków na pewno pomogły stosunkowo przyjazne zasady dla potencjalnych beneficjentów chcących pozyskać wsparcie na podejmowanie działalności gospodarczej.

Pomimo tych uwarunkowań sama ocena jakości działań LGD w rozwoju przedsiębiorczości wypada pozytywnie. Widać szczególną konsekwencję we wspieraniu przedsiębiorczości powiązanej, pośrednio lub bezpośrednio, z turystyką. Wspieranie tego kierunku wraz z rozwojem marki lokalnej wokół Geoparku KWW powinny być kierunkiem wiodącym również w kolejnych latach.

Beneficjentom oferowano wsparcie zarówno na etapie identyfikacji pomysłów, przygotowaniu wniosków oraz ich realizacji i rozliczenia. Niestabnące w kolejnych latach wdrażania zainteresowanie środkami na rozwój przedsiębiorczości, szczególnie na podejmowanie działalności, świadczy o dobrych efektach pracy LGD.

Rekomendacje na przyszłość.

Uczestnicy badań jednoznacznie stwierdzali, że należy kontynuować rozwój marki Geopark KWW, niezbędna jest kontynuacja działań, których uwieńczeniem będzie wpisanie Geoparku KWW na listę UNESCO. Należy kontynuować również wsparcie dla przedsiębiorstw z branży turystycznej (rozwój bazy noclegowej, usługi gastronomiczne, usługi związane z czasem wolnym i zajęcia kreatywne). Ważny kierunek to również edukacja wytwórców w celu profesjonalizacji ich działalności (np. w zakresie promocji, dystrybucji, możliwości rozwoju działalności). W dalszym ciągu rozwijać należy działania sieciujące wytwórców, rzemieślników i producentów oraz zaktywizować rozbudowanie sieci dystrybucji oraz promocji.

Z działań o charakterze systemowym niezbędne jest opracowanie strategii lokalnej marki (Geopark KWW) oraz wspólnej strategii marketingowej i promocyjnej oferty regionu. Pojawiły się sugestie, że LGD powinien zatrudnić dodatkową osobę, która zajmowałaby się tylko lokalną marką i powinny się na to złożyć gminy.

4.4 Obszar badawczy: Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Obszar działania LGD to w dużej mierze obszar Gór i Pogórza Kaczawskiego, który jest częścią Sudetów Zachodnich. Obszar Partnerstwa rozciąga się dodatkowo na fragment Pogórza Bolkowsko-Wałbrzyskiego, Wzgórz Strzegomskich, Równiny Chojnowskiej, Legnickiej oraz Wysoczyzny Średzkiej. Dzięki temu Partnerstwo Kaczawskie niemal w całości obejmuje obszar występowania w Sudetach i na ich przedpolu zjawisk wulkanicznych okresu miocenu i starszych. Pozwala to na promocję regionu pod nazwą Kraina Wygasłych Wulkanów. Przyroda jest największym bogactwem regionu. Obszar Partnerstwa Kaczawskiego również opleciony jest lokalnymi szlakami turystycznymi pieszymi i rowerowymi oraz ścieżkami edukacyjnymi. Na terenie gmin wchodzących w skład LGD Partnerstwo Kaczawskie znajduje się około 6500 zabytków, żywe są również tradycje górnicze.

Pytanie badawcze: W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?

Już przy ogólnej ocenie wykorzystania potencjału rozwojowego uczestnicy skupili się przede wszystkim na turystyce, ponieważ ich zdaniem to główny cel rozwojowy obszaru, to jest to, co wybrano w przeszłości i należy to kontynuować. Priorytetem w tym aspekcie powinny być:

Kraina Wygasłych Wulkanów oraz Geopark KWW, w tym wpisanie Geoparku na listę UNESCO. Sukcesem zapewne jest to, że większość gmin jest zaangażowana w rozwój tej marki, ale „nie jest ona jeszcze odporna na wichury”. Sukcesem jest również rozwój niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – zrealizowanych było dużo projektów w ramach współpracy organizacje pozarządowe - gminy, co jest postrzegane jako sukces w budowaniu partnerstwa (np. Czaple, Mściwojów, w sumie około 30 takich miejsc zastało przygotowanych w ostatnich latach). Wyzwaniem jest niska świadomość zasobów kulturowych, przyrodniczych etc. wśród mieszkańców niektórych gmin (szczególnie tych mniej zaangażowanych w partnerstwo). Wiele już zrobiono w kontekście ochrony zabytków, ale na obszarze LGD jest jeszcze sporo zabytków, których renowacja wzmocniłaby potencjał turystyczny. Wdrażanie LSR wpłynęła na rozwój bazy noclegowej, usług gastronomicznych i usług okołoturystycznych. Udaje się budowanie marki regionu, obszar przestaje być społecznie postrzegany (także w całej Polsce) jako „to coś przed Karpaczem”; rośnie rozpoznawalność Krainy Wygasłych Wulkanów. Ważne jest to, że istnieje strona internetowa, gdzie dostępna jest wiedza nt. możliwości spędzenia czasu, atrakcji, bazy noclegowej, produktów lokalnych. Priorytetem w aspekcie turystyki i dziedzictwa kulturalnego powinny być: Kraina Wygasłych Wulkanów oraz Geopark KWW, w tym wpisanie Geoparku na listę UNESCO, część respondentów podkreślała, że Geopark jest priorytetem-parasolem dla innych działań.

O ocenę działalności LGD w tym obszarze poproszeni zostali również beneficjenci uczestniczący w badaniach ankietowych. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały następujące rodzaje działań: rozwój infrastruktury turystycznej, kulturalnej, społecznej, rozwój produktu i marki lokalnej, promocja obszaru, uatrakcyjnienie oferty imprez lokalnych.

Generalna konkluzja jest taka, że LGD w znacznym stopniu przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Budowanie tego potencjału przebiegało na kilku płaszczyznach. Po pierwsze, zdecydowana większość operacji z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej dotyczyła usług z zakresu turystyki opartej na dziedzictwie lokalnym – miejsca noclegowe, gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, ale również oferta pracowni rękodzielniczych, zajęć

edukacyjnych czy warsztatów. Po drugie, realizowane były projekty związane z remontami i rewitalizacją lokalnych zabytków, głównie kościołów, ale również choćby zamku Grodziec. Po trzecie, rozwijana były również mała infrastruktura niekomercyjna turystyczna i rekreacyjna, czy to przez lokalny samorząd czy organizacje pozarządowe. Po czwarte LGD realizowała operacje własne związane z promocją walorów regionu i jego oferty czy działań edukacyjnych w szkołach.

Warto podkreślić, że LGD ma jednoznaczny kierunek i priorytet rozwoju regionu, oparty o walory obszaru i jego dziedzictwo, który systematycznie i konsekwentnie realizuje od wielu lat.

Pytanie badawcze: W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Niewątpliwym priorytetem jest rozwój marki Geopark; kontynuacja działań, których uwieńczeniem będzie wpisanie Geoparku KWW na listę UNESCO. Konsekwentnie należy również realizować dalsze wsparcie dla przedsiębiorstw z branży turystycznej (rozwój bazy noclegowej, usługi gastronomiczne, usługi związane z czasem wolnym, zajęcia kreatywne). Wciąż dużo potrzeb jest w ramach rozbudowy niekomercyjnej infrastruktury turystycznej („tego nam zawsze bardzo brakowało”). Rozbudowanie istniejącej infrastruktury, by dane miejsce było kompleksowo wyposażone (np. obok miejsca widokowego można przygotować inne elementy: śmietniki, ubikacje toi-toi; parking). Dalszego wsparcia potrzebują lokalne zabytki oraz imprezy kulturalne, szczególnie cykliczne oraz zespoły folklorystyczne i wszelkie działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Istotne jest również zwiększenie świadomości wśród mieszkańców na temat zasobów kulturowych, przyrodniczych, historycznych itd., szczególnie w gminach, które są mniej aktywne w partnerstwie. Niezbędna jest dalsza edukacja mieszkańców, w tym dla młodzieży, nauczycieli, na temat zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych itd. regionu oraz działania wzmacniające tożsamość lokalną związaną z KWW.

W zakresie promocji obszaru oraz jego walorów warto rozważyć powstanie aplikacji mobilnej dla turystów, by mogli mieć dostęp do szlaków, informacji itd., dzięki której będą mogli się poruszać po terenie i korzystać z zasobów lokalnych. Należy wyznaczyć wizualnie granice Geoparku – postawić tablice, żeby to było widoczne, gdzie się zaczyna a gdzie kończy. Ważne

jest również powstanie i wydawanie atrakcyjnych wizualnie tradycyjnych materiałów promocyjnych.

4.5 Obszar badawczy: Grupy defaworyzowane

Zgodnie z wytycznymi na okres programowania 2014 – 2020 LGD zobligowana była do zdefiniowania w LSR tzw. grup defaworyzowanych. Grupy defaworyzowane zostały zdiagnozowane w procesie analizy statystycznej, badań ankietowych oraz konsultacji społecznych. Na podstawie diagnozy obszaru LGD zidentyfikowano następujące kluczowe grupy:

Grupy defaworyzowane – grupy społeczności lokalnej, będące w trudnej sytuacji/położeniu, które uzyskają wsparcie w ramach LSR podzielono na dwie grupy wymagające wsparcia – defaworyzowane ze względu na rynek pracy i wysoki procent udziału w liczbie osób bezrobotnych ogółem (osoby bez wykształcenia średniego, osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby po 50 r.ż., kobiety, młodzież od 18 do 30 r.ż.) oraz grupy zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem (seniorzy, niepełnosprawni, bezrobotni ogółem). Wsparcie dla tych grup planowane jest poprzez organizację szkoleń, wydarzeń kulturalno-edukacyjnych oraz działań animacyjnych skierowanych w szczególności do nich w celu wyrównywania ich szans na rynku pracy ale również w społeczeństwie. Podczas oceny wyboru premiowane są operacje realizujące działania wspierające te grupy oraz osoby fizyczne i przedsiębiorstwa tworzące miejsca pracy dla osób z tych grup. Ponadto osoby z tych grup, np. kobiety, osoby bez kwalifikacji zawodowych mogli być uczestnikami działań – szkoleń rękodzielniczych podjętych w zakresie wsparcia procesu tworzenia i promowania marki produktów lokalnych.

Pytanie badawcze: Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?

Jak wykazano powyżej w LSR szczegółowo i właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane. Jednocześnie, podobnie jak w przypadku większości LGD, zdefiniowano w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji preferencje dla beneficjentów z zdefiniowanych grup czy dla pracodawców chcących ich zatrudnić. Generalnie, w związku z konstrukcją wytycznych oraz przepisów wdrożeniowych, działania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości były jedynymi, w

ramach których można było bezpośrednio wspierać osoby z grup defaworyzowanych. Dodatkowo LGD pośrednio wspierała przedstawicieli grup defaworyzowanych (młodzież, osoby niepełnosprawne, seniorzy oraz kobiety) w ramach realizowanych projektów grantowych.

Analizując dane sprawozdawcze widać, że na 12 operacji dotyczących utworzenia nowego przedsiębiorstwa 7 zrealizowanych zostało przez kobiety a 1 przez osobę posiadającą orzeczenie o niepełnosprawności. Przyjmując nawet założenie, że część beneficjentów należała do kilku grup defaworyzowanych jednocześnie to i tak 58% operacji związanych z podejmowaniem działalności zrealizowanych zostało przez przedstawicieli grup defaworyzowanych.

W przypadku wskaźnika utworzonych miejsc pracy, tj. 46 miejsc, 8 utworzono dla kobiet, 1 dla osoby bezrobotnej zarejestrowanej w urzędzie pracy, 3 dla osób powyżej 50 lat oraz 1 dla osoby niepełnosprawnej, posiadającej orzeczenie o niepełnosprawności. Przyjmując nawet założenie, że część osób zatrudnionych należała do kilku grup defaworyzowanych jednocześnie to i tak około 28% miejsc pracy zostało utworzonych dla przedstawicieli grup defaworyzowanych. Warto zwrócić uwagę, że w większości działań wspartą grupą defaworyzowaną są kobiety.

Generalna konkluzja jest taka, że w LSR jednoznacznie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz określono działania i zasady ich wsparcia. Zaplanowane działania na pewno odpowiadały na potrzeby kobiet, które stanowiły większość wspartych osób z grup defaworyzowanych. W dużo mniejszym stopniu zaspokojone zostały potrzeby osób bezrobotnych, niepełnosprawnych oraz osób powyżej 50 lat.

Pytanie badawcze: Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Podczas badań uczestnicy zastanawiali się czy na ich obszarze są grupy defaworyzowane w takim klasycznym znaczeniu, pojawiły się głosy, że w regionie praktycznie nie ma bezrobotnych. Dodatkowo uczestnicy wskazywali, że do tych „typowych” grup defaworyzowanych LGD tak naprawdę nie ma odpowiednich narzędzi i być może takie

narzędzia mają raczej ośrodki pomocy społecznej czy urzędy pracy. W tym kontekście wymieniono np. osoby z niepełnosprawnością – ciężko jest zrekrutować takie osoby, ostatnio wpłynął do LGD zaledwie drugi wniosek na założenie działalności przez osobę z niepełnosprawnościami.

Wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego był znikomy, bez większego znaczenia dla wskaźników statystycznych obszaru. Wynika to z dwóch fundamentalnych uwarunkowań. Po pierwsze, kwestie walki z ubóstwem czy wykluczeniem społecznym realizowane są systemowo przez instytucje do tego na mocy prawa wyznaczone, np. ośrodki pomocy społecznej czy urzędy pracy. LGD nie dysponowało praktycznie żadnymi narzędziami do dokonania zmian w ramach tych obszarów. Dodatkowo, instrumenty, którymi dysponowała LGD w postaci organizowanych naborów są zbyt wymagające dla osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym. Potwierdzeniem tej tezy może być fakt, że utworzono tylko jedno miejsce pracy dla osoby bezrobotnej oraz jedno dla osoby z niepełnosprawnością. Po drugie, na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego zdecydowanie większy wpływ mają zmiany gospodarczo - społeczne (np. systematyczny spadek bezrobocia) czy rozwiązania legislacyjne na poziomie krajowym (np. płaca minimalna, świadczenia 500+).

Warto natomiast podkreślić, że LGD podjęło działania aktywizacyjne i integracyjne skierowane do seniorów, kobiet oraz osób z niepełnosprawnościami.

Pytanie badawcze: Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Grupami, na których można się skupić są: młodzież oraz seniorzy. Młodzież ze względu na konieczność i potrzeby wymiany i ciągłości pokoleniowej wśród lokalnych działaczy, w tym członków i osób zaangażowanych w działania LGD. Region potrzebuje młodych, nowych liderów społecznych, należy zachęcić młodych do pozostania w regionie lub powrotu do niego po studiach, należy również wzmocnić ich kompetencje potrzebne do działalności na rzecz regionu. Seniorzy są z kolei grupą, która ma czas i wiedzę, osoby z tej grupy mogą czuć się samotnie, natomiast chętnie się angażuje w działania. Pojawiły się również głosy, że należy kierować działania do mieszkańców dawnych PGRów. Chodzi o rozwój podstawowych kompetencji społecznych, w tym jak racjonalnie gospodarować budżetem domowym.

Respondenci podkreślali, że ograniczanie ubóstw i wykluczenia społecznego nie jest priorytetem dla LGD i działania z tego zakresu powinny realizować głównie ośrodki pomocy społecznej oraz urzędy pracy.

4.6 Obszar badawczy: Innowacyjność

W związku z wytycznymi dotyczącymi przygotowania i wdrażania LSR w latach 2014 – 2020 innowacyjność stanowi ważną kwestię, którą należało odpowiednio zaplanować oraz wdrażać. LGD zobowiązane było do zapisania w LSR definicji innowacyjności i ujęcia jej oceny w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji. W dokumencie LGD Partnerstwo Kaczawskie pojawił się następujący zapis: „Jednym z kryteriów premiujących jest innowacyjność, która jest rozumiana w szerokim znaczeniu tego słowa jako wdrożenie na obszarze LGD lub gminy:

- nowego produktu, usługi, procesu, metody marketingowej, lub modelu organizacyjnego - dla operacji z zakresu podejmowania oraz rozwoju przedsiębiorczości, oraz promowania obszaru LSR;
- niestandardowych lub pro-ekologicznych rozwiązań konstrukcyjnych, technologicznych, architektonicznych lub/i partycypacyjne wykorzystanie powstałej infrastruktury (współpraca międzysektorowa służąca realizacji celów inwestycji, wykorzystanie potencjału obiektu) - dla operacji z zakresu rozwoju niekomercyjnej infrastruktury i promowania obszaru;
- niestandardowych sposobów wykorzystania lokalnych zasobów (przyrodniczych, kulturalnych, społecznych itp.), z uwzględnieniem pozytywnego wpływu na ochronę środowiska lub przeciwdziałanie zmianom klimatycznym lub/i nowatorskich podejść do wsparcia grup dewaforyzowanych - dla projektów z zakresu promowania obszaru, rozwoju niekomercyjnej infrastruktury i wzmacniania kapitału społecznego.

Udowodnienie innowacyjności będzie leżeć po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z opisu operacji, która oceniana będzie za brak lub istnienie innowacyjności na szczeblu gminnym lub na obszarze całej LGD”.

W ramach kryteriów przyjęto następujące zapisy dotyczące oceny kryterium innowacyjności:

<i>Operacja jest innowacyjna na terenie LGD:</i>
--

Preferuje się operacje innowacyjne, niespotykane w skali lokalnej - tj. wykorzystujące niepraktykowane dotąd zastosowania zasobów i rozwiązań, nowe technologie lub realizujące nowe usługi lub produkty na obszarze LGD.

UWAGA: Wnioskodawca zobowiązany jest, w sposób racjonalny, do przedstawienia nie budzących wątpliwości dowodów na poparcie swojej tezy o innowacyjności swojej operacji oraz zaplanowania takich wskaźników, które potwierdzą tę innowacyjność. Kryterium powstało dla premiowania operacji zgodnych z LSR i realizujących innowacyjne podejście w jak największym stopniu.

Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach.

4 pkt – Zaplanowane działania są innowacyjne na poziomie LGD

2 pkt – Zaplanowane działania są innowacyjne na poziomie gminy

0 pkt – Operacja nie jest innowacyjna

Pytanie badawcze: W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?

Według sprawozdawczości przekazanej przez LGD liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje wynosi 3. Mając na uwadze, że w ramach organizowanych naborów do końca 2021 roku wybrano 128 operacje do realizacji to stwierdzić można, że 2,3 % z wybranych operacji są to operacje o charakterze innowacyjnym.

Jednak analiza protokołów z posiedzeń Rady Decyzyjnej i punktacja przyznana poszczególnym wnioskowi sugeruje, że zdecydowanie więcej wnioskodawców spełniła zapisy kryterium innowacyjności.

Rozbieżność ta wynika z faktu, że szczególnym wyzwaniem w tym kryterium było i jest definicja innowacyjności. Przyjęta definicja nadal jest dość elastyczna i zakłada, że innowacyjność to „to, czego nie było, jest pierwszy raz”. Premiowane jako innowacyjne są również projekty związane z Geoparkiem. Jednocześnie pojawiły się głosy, że szukanie innowacji na siłę sprawia też problemy wnioskodawcom, którzy próbują na własną rękę badać lokalny rynek, ale ich możliwości realistycznej oceny tego rynku są bardzo ograniczone i często chybione. Członkowie Rady czasami robią osobiście „szybkie badanie rynku”, np. dzwonią do kogoś z danej branży, by zapytać, czy jakieś rozwiązanie albo technologie zawarte we wniosku rzeczywiście nie są stosowane w regionie.

Warto zauważyć, że wiele z projektów w zakresie rozwijanie przedsiębiorczości, szczególnie podejmowania działalności gospodarczej, spełniało zapisy kryterium innowacyjności, np. planowane do uruchomienia wypożyczalnie sprzętu elektrycznego, tj. rowerów i hulajnóg czy usługi z zakresu spędzania czasu wolnego.

Pytanie badawcze: Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Respondenci wielokrotnie powtarzali, że kryterium to zmusza beneficjentów do „sztucznej kreatywności”, a Rada oceniająca wnioski może dokonywać ocen korzystnych dla wnioskodawcy, a nie koniecznie dla rozwoju zdefiniowanego w LSR.

Przyjęty sposób oceny kryterium innowacyjności spowodował, że w ramach LSR powstały następujące typy innowacyjności: rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD, rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy.

W ramach LSR wyróżnić można głównie typy innowacji związanych z nową ofertą usług turystycznych, okołoturystycznych czy związanych z ofertą spędzania czasu wolnego oraz budowania oferty i jej promocji wokół inicjatywy Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów.

4.7 Obszar badawczy: Projekty współpracy

W dokumencie LSR zaplanowano do realizacji 3 projekty współpracy:

W ramach zaplanowanego przedsięwzięcia 3.4 Wsparcie procesu tworzenia i promowania marki produktów lokalnych zaplanowano projekt:

1. Projekt regionalny „Marki Lokalne Dolnego Śląska – tworzone z pasją” zakłada wymianę doświadczeń i wspólne działania:

Cele projektu min.:

- wymiana wiedzy i dobrych praktyk pomiędzy Partnerami, zwłaszcza w temacie rozwoju produktu lokalnego i jego promocji,
- podnoszenie kwalifikacji lokalnych producentów w zakresie logistyki, marketingu i promocji ich produktów,
- rozwijanie kontaktów i partnerstw między producentami,
- aktywizacja lokalnych producentów w zakresie promocji ich produktów,
- stworzenie/rozwój etykiety (certyfikatu) produktu lokalnego;

Działania min.:

- warsztaty, konferencje, konkursy dla producentów lokalnych .
2. Projekt inwestycyjny regionalny „Utworzenie centrów produktów i usług lokalnych”, a w przypadku LGD, stworzenia miejsca wzmacniającego markę lokalną Geopark Kraina Wygastłych Wulkanów - LAWA - Lokalne Atrakcje W Akcji.

Cele projektu min.:

- wsparcie i promocja produktów i usług lokalnych poprzez stworzenie Centrów Produktów i Usług Lokalnych,
- wzmocnienie marki lokalnej Geopark KWW;

Działania min.:

- utworzenie przestrzeni do promocji marki lokalnej,
- współpraca w zakresie wspólnej promocji marek lokalnych partnerów;

W ramach przedsięwzięcia 3.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, społecznej i kulturalnej zaplanowano:

1. Projekt międzynarodowy w ramach współpracy z geoparkami wpisanymi do Sieci UNESCO:

Cele projektu min.:

- wzajemna współpraca z geoparkami w zakresie geoturystyki,
- stworzenie charakterystycznego i atrakcyjnego produktu promującego inne geoparki na poziomie ponadnarodowym;

Działania min.:

- utworzenie małej infrastruktury turystycznej,
- wydanie materiałów promocyjnych opisujących partnerskie geoparki,
- promocja partnerów projektu na swoich stronach internetowych,
- spotkania/warsztaty dla wszystkich partnerów w ramach tworzenia standardów w zakresie geoturystyki;

Pytanie badawcze: Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?

Do tej pory w całości udało się zrealizować jeden projekt współpracy - „Marki Lokalne Dolnego Śląska – tworzone z pasją”. Celem projektu była promocja lokalnych usług i produktów dostępnych u siedmiu partnerów: LGD Partnerstwo Ducha Gór, LGD Kwiat Lnu, LGD Kraina Łęgów Odrzańskich, LGD Wrzosowa Kraina, LGD Szlakiem Granitu, LGD Dobra Widawa oraz LGD Partnerstwo Kaczawskie. Projekt był skierowany do lokalnych wytwórców, rzemieślników. W ramach tego projektu zorganizowane były konferencje, warsztaty, spotkania wymiany doświadczeń na temat wdrażania i rozwijania marki lokalnej. Efektem jego realizacji jest katalog produktów lokalnych. Jest on bardzo pozytywnie oceniany przez respondentów – ponieważ zbiera ofertę lokalnych wytwórców w jednym miejscu (są dane kontaktowe, trzy wersje językowe). LGD wraz ze Stowarzyszeniem Kaczawskim opracowało strategię marki lokalnej, w tym przygotowanie logotypów, działania promocyjne. Ten projekt jest bardzo dobrze oceniany przez respondentów, którzy podkreślali, że dzięki niemu LGD wykreowało nowe gadżety, które mogą być pamiątką z regionu (czego wcześniej brakowało). Dzięki temu projektowi skupiono się przede wszystkim na rozwoju marki Geoparku. Z kilkoma partnerami z tego projektu LGD będzie realizować kolejny projekt współpracy na temat lokalnych produktów (powstanie Centrum Produktu Lokalnego).

Projekt współpracy zagranicznej ma trudności z realizacją. Planowano projekt z partnerami europejskimi, z liderem greckim. Przed pandemią ustalono, że projekt będzie dotyczył rozwoju turystyki kreatywnej (miał powstać europejski szlak turystyki kreatywnej). Z powodu pandemii realizacja projektu była przesuwana. Na przełomie 2021/22 LGD zaczęła szukać możliwości na realizację podobnego projektu z innymi partnerami. Znalaziono partnerów z Czech i Niemiec. Natomiast z tytułu trudności organizacyjnych jego realizacja jeszcze się nie rozpoczęła.

Obecnie zrealizowany został jeden z trzech zaplanowanych projektów współpracy, tj. „Marki Lokalne Dolnego Śląska – tworzone z pasją”. Projekt przyniósł wymierne korzyści w postaci katalogu produktów lokalnych czy wykreowanie nowych gadżetów. Jego owocem będzie dalsza współpraca przy projekcie współpracy o charakterze inwestycyjnym.

Warto natomiast podkreślić, że wszystkie projekty współpracy zaplanowane zostały w powiązaniu z strategicznymi kierunkami rozwoju obszaru oraz na zasadzie integracji lokalnych zasobów oraz współpracy partnerskiej na obszarze.

Pytanie badawcze: Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Kształt projektów współpracy mocno zależny jest od wytycznych dotyczących ich tworzenia i wdrażania. Ponieważ jeszcze nie wiadomo jak będą one wyglądać w latach 2023 – 2027 trudno jednoznacznie określić jaką powinny mieć formę.

Z punktu widzenia doświadczeń LGD problematyczne są projekty, w których jest dużo partnerów, dotyczy to szczególnie projektów międzynarodowych, dodatkowym czynnikiem są tu problemy komunikacyjne między większą liczbą partnerów. Projekty międzynarodowe wydają się być szczególnie „wrażliwe”, szczególnie pandemia miała zły wpływ na możliwość realizacji tych projektów. Merytorycznie przyszłe projekty współpracy powinny skupiać się na turystyce i produktach lokalnych, priorytetem jest natomiast rozwój współpracy z innymi geoparkami.

4.8 Obszar badawczy: Ocena funkcjonowania LGD

4.8.1 Struktura LGD

Strukturę Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie” tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna oraz Biuro Stowarzyszenia.

Walne Zebranie Członków: stanowi najwyższą władzę Stowarzyszenia. Odpowiedzialne jest przede wszystkim za uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, podejmowanie uchwał w sprawie zatwierdzenia i aktualizacji LSR, zatwierdzanie kryteriów wyboru operacji oraz wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady, a także rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych i merytorycznych Zarządu oraz podejmowanie pozostałych decyzji przewidzianych w statucie.

Tabela 2. Struktura członków Stowarzyszenia „LGD Partnerstwo Kaczawskie”

Sektor	Społeczny	Gospodarczy	Publiczny	Mieszkańcy	Razem
Członkowie	50	90	17	61	218
Procentowo	22,94%	41,28%	7,80%	27,98%	100%

Tabela 4.4 Udział poszczególnych sektorów w LGD Partnerstwo Kaczawskie

Źródło: Opracowanie własne LGD Partnerstwo Kaczawskie

Skład WZC jest więc reprezentatywny dla specyfiki obszaru objętego LSR oraz przyjętych kierunków działania:

- **sektor publiczny:** reprezentują przedstawiciele gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia (wójtowie, burmistrzowie oraz ich zastępcy, oraz przedstawiciele jednostek pomocniczych gminy),
- **sektor gospodarczy:** reprezentują przedstawiciele przedsiębiorstw oraz podmiotów gospodarczych oraz rolnicy z obszaru LGD,
- **sektor społeczny:** reprezentują mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz inne dobrowolne zrzeszenia i ruchy obywatelskie.

Zarząd LGD: składa się z 4 członków, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków spośród osób fizycznych będących członkami Stowarzyszenia i reprezentantami członka Stowarzyszenia będącego osobą prawną. Zarząd działa w imieniu Stowarzyszenia, realizując cele statutowe, kieruje całokształtem działalności Stowarzyszenia (na podstawie uchwał WZC), a także reprezentuje Stowarzyszenie i kieruje jego bieżącą działalnością w okresie między Walnymi Zebraniem.

Rada: organ decyzyjny Stowarzyszenia, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. Szczegółowy opis Rady znajduje się w punkcie 6 rozdziału.

Komisja Rewizyjna: 3 osobowy organ nadzoru, wybierany przez Walne Zebranie Członków. Do jej podstawowych kompetencji należy kontrolowanie działalności Stowarzyszenia, ze

szczególnym uwzględnieniem działalności finansowej (w tym występowanie do Zarządu z wnioskami pokontrolnymi oraz żądanie wyjaśnień), a także dokonywanie oceny pracy Zarządu.

Biuro LGD: jest jednostką administracyjną Stowarzyszenia, która kieruje pracami organizacyjnymi i przygotowawczymi. Prowadzi sprawy LGD, między innymi poprzez inspirowanie i podejmowanie działań na rzecz Stowarzyszenia oraz pełną obsługę w zakresie spraw administracyjnych, finansowych i organizacyjnych. Biurem kieruje Dyrektor Biura zatrudniony przez Zarząd Stowarzyszenia LGD, który może z upoważnienia Zarządu reprezentować Stowarzyszenie na zewnątrz w granicach umocowania.

4.8.2 Skład i reprezentatywność organu decyzyjnego LGD

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Kaczawskie jest Rada, składająca się z 14 osób, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie spośród członków Stowarzyszenia. Osoby wchodzące w skład Rady to osoby z dużym doświadczeniem, posiadające odpowiednie kwalifikacje i predyspozycje do pracy przy wyborze projektów do dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

Do kompetencji Rady należy przede wszystkim: dokonywanie oceny projektów oraz wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, a także ustalanie przyznanej kwoty wsparcia.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele 14 gmin będących członkami LGD.

Sektor	Spółeczny	Gospodarczy	Publiczny	Mieszkańcy	Razem
Osoby	4	4	3	3	14
Procentowo	28,57%	28,57%	21,43%	21,43%	100%

Tabela 4.5 Udział poszczególnych sektorów w Radzie LGD Partnerstwo Kaczawskie

Źródło: Opracowanie własne LGD Partnerstwo Kaczawskie

Parytet płci - w skład organu decyzyjnego wchodzi: 6 mężczyzn – 42,86 % i 8 kobiet – 57,14 %

Przedstawiony skład Rady spełnia następujące warunki:

1. przedstawiciele władzy publicznej ani żadnej pojedynczej grupy interesu nie mają więcej niż 49 % praw głosu w podejmowaniu decyzji przez ten organ;

2. żaden z członków Rady nie pełni równocześnie funkcji członka Komisji Rewizyjnej ani członka Zarządu, ani nie pozostaje z członkami Zarządu lub Komisji Rewizyjnej w stosunku bliskiego pokrewieństwa lub podległości z tytułu zatrudnienia;
3. żaden z członków Rady nie jest zatrudniony w biurze LGD;
4. w składzie Rady są przedstawiciele wszystkich gmin będących członkami LGD;
5. w skład Rady wchodzi przedstawiciele podmiotów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego z wszystkich gmin będących członkami LGD;
6. w składzie Rady znajduje się więcej niż jedna kobieta;
7. w składzie Rady znajdują się osoby poniżej 35 roku życia.

Zgodnie z Regulaminem Rady, Zarząd LGD prowadzi Rejestr interesów członków Rady, który powinien zawierać informacje na temat zajmowanych stanowisk, pełnionych funkcji, prowadzonej działalności zawodowej / gospodarczej / społecznej / naukowej i innej przez poszczególnych członków Rady, pozwalające na identyfikację faktu i charakteru ich powiązań z wnioskodawcami / poszczególnymi operacjami. Każdy członek Rady zobowiązany jest do udzielenia Zarządowi informacji o dotyczących go aktywnościach i – jeśli dotyczy – podmiotach / instytucjach, z którymi aktywności te są związane, a także – na żądanie Zarządu – do przedłożenia odpowiednich dokumentów na tę okoliczność. Rejestr interesów członków Rady oraz składana przez nich tzw. *Deklaracja bezstronności i poufności*, której formularz stanowi załącznik do Regulaminu Rady, mają zapewnić wybór operacji w sposób transparentny i przejrzysty.

W związku z odpowiedzialnością spoczywającą na Radzie, został opracowany Plan szkoleń dla Rady i pracowników biura w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji. Szkolenia te są prowadzone w formie zajęć warsztatowych, seminariów, czy konferencji. Plan szkoleń przygotowywany jest w oparciu o zgłoszone przez przedstawicieli organu decyzyjnego zapotrzebowania na szkolenia oraz dostosowane do obowiązującego harmonogramu naboru wniosków. Dzięki działaniom szkoleniowym obsługa beneficjentów, wdrażanie LSR czy udzielane doradztwo przez pracowników biura LGD jest profesjonalne, merytoryczne i efektywne.

4.8.3 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym i wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD

Organami decyzyjnymi w Stowarzyszeniu są: Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd. Funkcję kontrolną sprawuje Komisja Rewizyjna. Każdy z wymienionych organów posiada swój Regulamin organizacyjny dokładnie opisujący zasady i procedury funkcjonowania, zapewniając przejrzystość, jawność działania i podejmowania decyzji, oraz rozdziela kompetencje poszczególnych organów, co reguluje statut w § 23. ust. 7, § 25. ust.10 i 11, § 25. ust. 6 .

Głównymi dokumentami regulującymi funkcjonowanie LGD Partnerstwo Kaczawskie są:

- **Statut Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie”** - określa zadania i kompetencje poszczególnych organów oraz cele i sposób działalności Stowarzyszenia.
- **Regulamin Walnego Zebrania Członków** – określa szczegółowe zasady organizacji i pracy Walnego Zebrania Członków.
- **Regulamin pracy Zarządu** - określa sposób zwoływania posiedzeń, podejmowania uchwał, protokołowania posiedzeń, reprezentowanie na zewnątrz Stowarzyszenia, podział prac członków zarządu, jeden z członków zarządu jest zatrudniony w biurze. Zarząd reprezentuje na zewnątrz Stowarzyszenie.
- **Regulamin Organu decyzyjnego - Rady** - określa kompetencje Rady, procedurę wyboru przewodniczącego, wiceprzewodniczących i sekretarza spośród członków Rady, sposób oceny wniosków, przebieg posiedzenia, procedurę wyłączenia członków od udziału w wyborze, sposób dokumentowania posiedzeń Rady, procedurę przejrzystego wyboru operacji, określenie kwoty wsparcia, zasady wynagradzania członków Rady Programowej, wybór operacji poprzez elektroniczny program oceny oraz ocenę papierową, ujawnianie konfliktu interesu w sprawach będących na posiedzeniach Rady oraz w trakcie głosowań odnotowany jest w rejestrze interesów Członków Rady. Aktualizacja regulaminu następuje po zgłoszeniu zmian przez Członków Rady. Zmiany w Regulaminie zatwierdzane są przez Walne Zebranie.
- **Regulamin pracy Komisji Rewizyjnej** – określa zakres przeprowadzanych kontroli, zwoływanie posiedzeń, podejmowanie uchwał, prowadzenie dokumentacji z posiedzeń.
- **Regulamin Biura** - określa pracę biura, jego strukturę oraz sposób zatrudnienia wraz z opisem stanowisk z dokładnym podziałem wyznaczonych zadań, określa sposób pomiaru

jakości udzielanego doradztwa. Biuro LGD obsługuje i pomaga w organizacji pracy i realizacji zadań wszystkich organów Stowarzyszenia oraz beneficjentów ubiegających się o możliwość dofinansowania ze środków PROW 2014-2020. Zmiany w regulaminie biura dokonywane są przez Zarząd na podstawie wniosków zgłaszanych przez dyrektora biura lub członków Zarządu.

Każdego roku dokonuje się analizy pracy biura, która jest również podstawą do wprowadzenia zmian usprawniających pracę biura. Funkcjonowanie biura LGD i jakość udzielanego doradztwa przez pracowników LGD mierzona jest w cyklach dwuletnich. Wykorzystywana jest do tego ankieta badania i mierzenia kompetencji pracowników udostępniana beneficjentom i mieszkańcom obszaru LGD.

Statut i Regulaminy znajdują się na stronie internetowej www.lgd.partnerstwowkaczawskie.pl, w związku z czym każdy członek i inni mają do tego dostęp. Ponadto wszyscy członkowie mają dostęp do powyższych dokumentów w biurze oraz otrzymują na bieżąco wszelkie zmiany wprowadzane przed Walnym Zebraniem. Ponadto LGD przyjęła szczegółowe mechanizmy wyboru i oceny projektów, określone przez Procedury wyboru i oceny operacji, Procedury wyboru i oceny oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców, a także Procedury wyboru i oceny operacji własnych LGD. Stanowią one załączniki do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR).

Zgodnie z Procedurami wyboru i oceny, w procesie decyzyjnym zostały zastosowane rozwiązania gwarantujące:

- zachowanie określonego parytetu poszczególnych sektorów przy ocenie i wyborze operacji;
- bezstronność w podejmowaniu decyzji poprzez składanie w toku procedury oceniania i wyboru operacji tzw. Deklaracji bezstronności i poufności oraz zgłaszanie okoliczności wyłączających do Rejestru Interesów;
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej (na stronie internetowej LGD, w wersji papierowej do wglądu w biurze LGD, poprzez doradztwo telefoniczne, drogą e-mail, osobiste, omawianie procedur w trakcie szkoleń czy warsztatów dla potencjalnych beneficjentów);

- uwzględnienie sytuacji szczególnych, które mogą zaistnieć w procesie wyboru i oceny operacji oraz określenie sposobów ich rozwiązania (np. przy równej ilości punktów, rozbieżnościach w ocenie itp.);
- możliwość odwołania się wnioskodawców od niekorzystnych dla nich decyzji Rady;
- wybór najlepszych operacji, w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich lokalnych kryteriów wyboru.

4.8.4 Doświadczenie LGD

Stowarzyszenie LGD Partnerstwo Kaczawskie posiada wykwalifikowaną kadrę, posiadającą wiedzę merytoryczną, niezbędną do wdrażania strategii i zarządzania LGD – znają specyfikę regionu, mają wieloletnie doświadczenie w pracy w sektorze publicznym, a następnie społecznym. Wszystkie obecnie zatrudnione w biurze osoby, z wyższym wykształceniem, mają również kwalifikacje do przygotowywania wniosków aplikacyjnych ze środków publicznych. Z 4 zatrudnionych obecnie osób, trzy pracownice, w tym dyrektor biura posiadają doświadczenie w opracowaniu LSR w ramach PROW na lata 2007-2013 oraz Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu LEADER+ Schemat II, oraz nabyte w ramach realizacji tych strategii kwalifikacje niezbędne do zarządzania i rozliczania projektów PROW i z innych środków publicznych. Pracownicy stale podnoszą swoją wiedzę uczestnicząc w dostępnych szkoleniach i warsztatach, a także aktywnie uczestnicząc na zasadzie wolontariatu w działaniach lokalnych stowarzyszeń i inicjatywach aktywizujących mieszkańców obszarów wiejskich. Szczegółowe kwalifikacje pracowników oraz dokumenty to potwierdzające zawiera załącznik do wniosku o wybór LSR. Potwierdzeniem wysokich umiejętności i kwalifikacji w zarządzaniu biurem i wdrażaniu środków publicznych jest stopień poprawnego wykorzystania środków w ramach działania 4.31. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja na poziomie 99,97% zaplanowanych na ten cel środków w kwocie 1 743 470,06 zł.

Pytanie badawcze: Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?

W opinii wypowiadających się osób wpływ LGD na relacje i współpracę między partnerami jest pozytywny. LGD animuje działania, które pozwalają partnerom regularnie się spotykać, także na mniej formalnej płaszczyźnie, również sami partnerzy zapraszają się nawzajem (np. na gminne wydarzenia). Podkreślona była przede wszystkim dobra jakość współpracy między przedstawicielami wszystkich sektorów w Radzie LGD – mimo różnych punktów widzenia (a czasami również sporych rozbieżności w patrzeniu na niektóre sprawy) u przedstawicieli każdego sektora, członkowie Rady podzielają nadrzędną rolę współpracy i wypracowywania wspólnych rozwiązań. Jako szczególną wartość partnerstwa wskazano możliwość uczenia się od innych partnerów, przekazywanie wiedzy i doświadczenia, możliwość poszerzania perspektyw, niektóre relacje pogłębiają się poza LGD (np. partnerzy współpracują ze sobą niezależnie od struktur LGD). W opinii uczestników badań znajomość i współpraca nie byłaby możliwa w takim zakresie, gdyby nie istniało LGD. Dzięki LGD partnerzy mieli możliwość poznania się, zdobycia zaufania, wartością dodaną jest poznanie podmiotów z innych sektorów. Przedstawiciele sektora publicznego wskazywali, że podejście LEADER wzmacnia współpracę i zacieśnia relacje, ponieważ premiuje działania prowadzone przez więcej niż jedną gminę. Uczestnicy podawali przykłady takich wspólnych działań (wycieczki do innych gmin, Geobus, animowanie działań łączących mieszkańców różnych gmin), jedna z uczestniczek powiedziała: „gdyby nie LGD, nawet byśmy nie wpadli na pomysł, że takie działania mogą się odbyć”. W powszechnej opinii LGD jest tym, co spaja region i partnerów, jest też swoistym centrum informacyjnym dla całego regionu – jak ktoś potrzebuje jakiejś informacji, to kontaktuje się z LGD.

Wypowiadające się osoby podkreślały, że podejście LEADER wzmacnia też budowanie lokalnej/regionalnej tożsamości i marki lokalnej, dzięki czemu promowany jest obszar LGD, Geoparku i marka Krainy Wygasłych Wulkanów. W związku z powyższym rośnie społeczna świadomość nie tylko wśród partnerów, ale również wśród mieszkańców nt. obszaru i jego walorów, wzmacnia się lokalna tożsamość, ludzie mają coraz większe poczucie, że są częścią czegoś większego (w opinii uczestników szczególną wartość dodaną ma ta tożsamość wśród mieszkańców, którzy niekoniecznie mają powiązania z LGD, nie byli beneficjentami – np. przedsiębiorcy w swoich działaniach korzystają z nazw Kraina Wygasłych Wulkanów, Geopark Kraina Wygasłych Wulkanów). Szczególnym wyzwaniem dla partnerstwa są wybory

samorządowe, kiedy następują zmiany personalne we władzach lokalnych oraz mniejsze i biedniejsze gminy, które nie są tak aktywne.

Ankietowani beneficjenci w zdecydowanej większości stwierdzeń wybierali odpowiedzi „Zdecydowanie się zgadam” i „Raczej się zgadzam”. Tak odpowiadali ankietowani na następujące stwierdzenia: „Znam cele i założenie LSR”, „Jestem poinformowany/a o aktualnych działaniach LGD”, „LGD dostarcza kompletnej i rzetelnej wiedzy potrzebnej do rozwiązania problemu”, „Pracownicy biura LGD w razie problemów szybko reagują i służą wsparciem”, „LGD pyta mieszkańców o ich potrzeby i konsultuje kierunki rozwoju obszaru na którym działa”, „Działalność LGD jest potrzebna”, „Bez LGD obszar rozwijałby się gorzej”, „Widzę na obszarze gminy inwestycje i działania finansowane ze środków UE”, „Dzięki LGD mieszkańcy są bardziej skłonni do podejmowania działań przedsiębiorczych”, „Dzięki działalności LGD obszar (gmina) jest bardziej znany w okolicy”, „Poprzez LSR mieszkańcy mogą mieć realny wpływ na to co dzieje się w ich najbliższym otoczeniu”, „LSR odpowiada realnym potrzebom obszaru”, „Mieszkańcy chcą, aby działania zrealizowane w ramach LSR były kontynuowane”. Jedynie przy stwierdzeniu „LGD jest otwarte na współpracę z innymi podmiotami” 8% ankietowanych nie zgodziło się z nim.

W odpowiedzi na pytanie badawcze należy jednoznacznie stwierdzić, że sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR. Warto zauważyć, że uczestnicy prowadzonych badań zwracali uwagę, że LGD to nie tylko dodatkowe środki na rozwój obszaru, ale również forum wymiany wiedzy i doświadczeń, platforma do nawiązywania kontaktów pomiędzy podmiotami z różnych sektorów oraz ważny aktor lokalny, choćby w aspekcie rozwoju oferty pod marką „Kraina Wygasłych Wulkanów” czy Geoparku. Takie patrzanie na LGD świadczy o dobrze rozwiniętym partnerstwie lokalnym, świadomym swoich zadań, potencjału oraz możliwości.

Podczas badań nie pojawiły się głosy o konfliktach w ramach LGD czy trudności w podejmowaniu decyzji podczas walnych zebrań oraz w ramach pozostałych ważnych ciał statutowych, tj. Zarządu oraz Rady.

Pytanie badawcze: Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?

Sukces lub porażka operacyjna we wdrażaniu LSR w dużej mierze zależały od działalności biura LGD oraz jego efektów. Warto podkreślić, że samo LGD dokonywało systematycznej wewnętrznej ewaluacji zarówno dot.: oceny efektywności wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego na lata 2016 – 2023, oceny efektywności świadczonego doradztwa, czy Podsumowanie spotkań informacyjno-konsultacyjnych i szkoleń przeprowadzonych przez LGD. Analiza raportów z tych badań jednoznacznie pokazuje wysoką ocenę funkcjonowania LGD w badanych aspektach.

Pewne informacje pozyskać można również ze sprawozdań rocznych gdzie pojawia się również informacja o przeprowadzonych kontrolach. Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Kaczawskie w 2017, 2018, 2019, 2020 oraz 2021 roku miało kontrolę Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego w związku z § 6 pkt.6 umowy o warunkach realizacji LSR, obsługi wydatków czy realizacji wniosków o płatność. W 2020 roku Urząd Marszałkowski kontrolował również realizację projektów grantowych oraz operacji własnych. W ramach tych kontroli nie stwierdzono uchybień. Sprawozdania roczne z działalności LGD dają również wgląd w dane statystyczne.

Nazwa wskaźnika	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	Produkt	Osobodzień	286
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	512
	Osoby fizyczne	Produkt	Sztuka	397
	Instytucje	Produkt	Sztuka	115
	Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	Produkt	Sztuka	112
	Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	Rezultat	Sztuka	77
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	-	Produkt	Sztuka	94

Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	-	Produkt	Sztuka	9
--	---	---------	--------	---

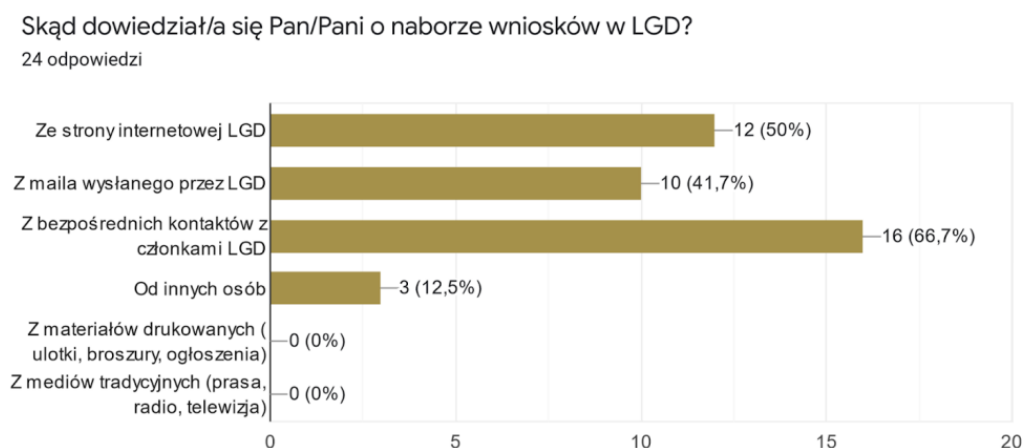
Tabela 4.6 Wskaźniki obowiązkowe – poddziałanie 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Powyższe dane pokazują, że zarówno pracownicy oraz członkowie organów LGD podnosili swoją wiedzę i kompetencję, oraz że w bardzo szerokim zakresie świadczona była pomoc doradcza, szczególnie dla osób fizycznych zainteresowanych podejmowaniem działalności gospodarczej. Wspomniane powyżej działania z zakresu ewaluacji wewnętrznej pokazały wysoką ocenę jakości świadczonego doradztwa.

Na potrzeby niniejszego raportu przeprowadzono również badania ankietowe pośród beneficjentów.

O naborze wniosków w LGD respondenci najczęściej dowiadywali się (pytanie wielokrotnego wyboru) z bezpośrednich kontaktów z członkami LGD (66,7%), ze strony internetowej LGD (50%) oraz z maila wysłanego przez LGD (41,7%). 12,5% dowiedziało się od innych osób, natomiast nikt nie wskazał mediów tradycyjnych oraz materiałów drukowanych.

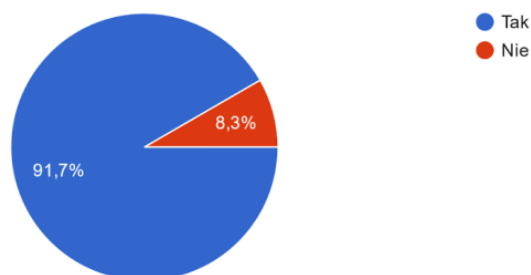
Wykres 4.1 Źródła informacji o naborze wniosków w LGD

Źródło: Opracowanie własne

Ze wsparcia LGD na etapie naboru skorzystała większość ankietowanych, a udzielone wsparcie oceniane jest przez ankietowanych pozytywnie. Na etapie składania wniosku zaledwie 8,3%

ankietowanych nie korzystało ze wsparcia ze strony LGD (91,7% korzystało z wsparcia). Zdecydowana większość (90,9%) ankietowanych, którzy skorzystali z tej opcji, ocenia to wsparcie bardzo dobrze, zaś 9,1% dobrze.

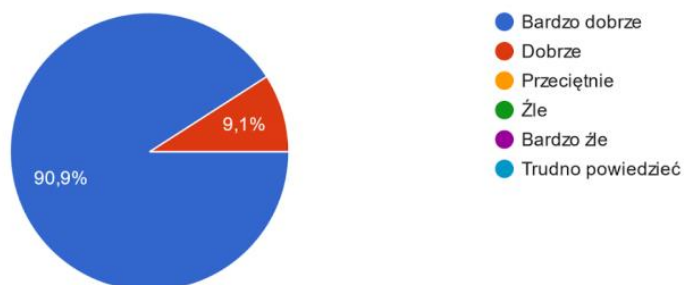
Czy na etapie składania wniosku korzystał/a Pan/Pani z jakiejś formy wsparcia ze strony LGD?
24 odpowiedzi

Wykres 4.2 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Jak ocenia Pan/Pani wsparcie udzielone przez LGD na etapie składania wniosku?
22 odpowiedzi

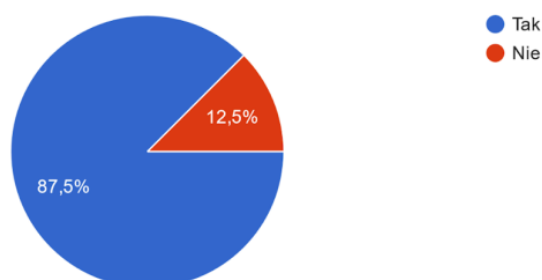
Wykres 4.3 Ocena wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Na etapie realizacji lub rozliczania projektu zdecydowana większość beneficjentów korzystała ze wsparcia ze strony LGD (87,5%). Zdecydowana większość tych ankietowanych, którzy korzystali ze wsparcia, korzystała z tej pomocy na obu etapach: ponad 95% na etapie realizacji i 81% na etapie rozliczania. Wsparcie to jest oceniane bardzo dobrze (ponad 95%) lub dobrze.

Czy na etapie realizacji lub rozliczania projektu korzystał/a Pan/Pani z jakiejś formy wsparcia ze strony LGD?

24 odpowiedzi

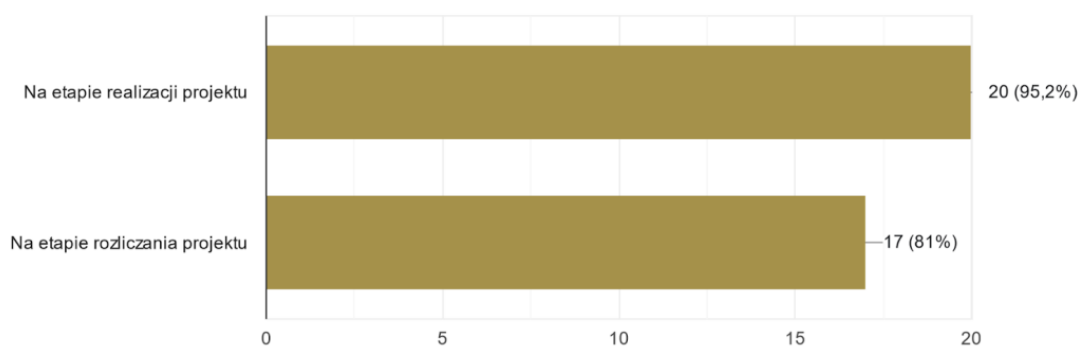

Wykres 4.4 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Na jakim etapie korzystał/a Pan/Pani ze wsparcia LGD?

21 odpowiedzi

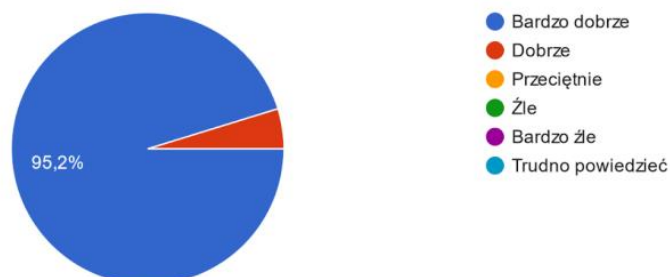

Wykres 4.5 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Jak ocenia Pan/Pani wsparcie udzielone przez LGD na etapie realizacji bądź rozliczania projektu?

21 odpowiedzi

Wykres 4.6 Ocena wsparcia LGD na etapie realizacji bądź rozliczania wniosków**Źródło:** Opracowanie własne

Widać więc, że wsparcie doradcze ze strony biura LGD oceniane jest jednoznacznie pozytywnie.

Podczas badań jakościowych uczestnicy stwierdzili, że biuro jest postrzegane jako podmiot, który dba o relacje i integrację między partnerami, np. wyjazdy studyjne są tak organizowane, żeby partnerzy ze wszystkich sektorów brali w nich udział. Biuro dba o to, żeby w takich działaniach została zachowana równowaga i żaden z sektorów nie dominował. Respondenci podkreślali, że pracownicy biura animują działania, które mają na celu integrację, budowanie zaufania, przekazywania wiedzy itd. między partnerami. Pracownicy biura oferują kompleksowe doradztwo, „czasami to jest wręcz instruktaż, jak coś krok po kroku wypełnić”. Klienci zgłaszają się czasem ze sprawami wykraczającymi poza zakres działań biura (np. proszą o pomoc w wypełnianiu formularzy do ZUS). Prezes Zarządu powiedział, że biuro opiera się na profesjonalistkach. Podkreślił, że dla niego duże znaczenie ma to, że nie ma tu rotacji – jest stabilny zespół fachowców. Prezes Zarządu i Dyrektor biura podkreślali, że również Urząd Marszałkowski nie ma zastrzeżeń do pracy biura, a wszystkie kontrole przebiegają pomyślnie, dokumenty biura oceniane są bardzo dobrze. Dodatkowo biuro prowadzi aktywną komunikację z mieszkańcami - organizuje konsultacje dla mieszkańców i przedsiębiorców, zorganizowało lokalny bank pomysłów, prowadzi spotkania informacyjne, oferuje konsultacje telefoniczne i elektroniczne, nie tylko stacjonarne, biuro bardzo pomaga piszącymi wnioski.

Skuteczność działań biura LGD jest bardzo dobra i wysoko oceniana lokalnie, co potwierdzają przeprowadzone badania oraz ewaluacja wewnętrzna LGD. Działania podejmowane przez biuro zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie przez mieszkańców, beneficjentów oraz członków organów LGD.

Pytanie badawcze: Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Uczestnicy prowadzonych badań jednoznacznie stwierdzili, że nie ma konieczności wprowadzania zmian w działaniach by skuteczniej realizować cele LSR. Obecne działania biura

LGD i ich efektywność pozwalają ocenić, że proces skutecznego wdrażania LSR realizowany jest prawidłowo.

4.9 Obszar badawczy: Ocena procesu wdrażania

Proces wdrażania LSR stanowi jeden z najważniejszych aspektów oceny podczas prowadzonej ewaluacji. Aspekt ten oceniany może być zarówno w wymiarze jakościowym jak i ilościowym.

Pytanie badawcze: Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?

W odpowiedzi na to pytanie najlepiej posłużyć się danymi dotyczącymi finansowej realizacji celów oraz przedsięwzięć z sprawozdania z realizacji LSR zaktualizowanymi na koniec maja 2022 roku.

Cele ogólne				Cele szczegółowe			
Nazwa	Budżet w LSR [PLN]	Realizacja budżetu [PLN]	Realizacja a budżetu [%]	Nazwa	Budżet w LSR [PLN]	Realizacja budżetu [PLN]	Realizacja a budżetu [%]
Zrównoważony rozwój Krainy Wygasłych Wulkanów w oparciu o jej lokalne zasoby, przedsiębiorczych mieszkańców i zintegrowane społeczeństwo	15 739 835	9 344 656,18	59,37%	1.Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego Krainy Wygasłych Wulkanów	363 633	291 633,00	80,20%
				2.Rozwój przedsiębiorczości i zatrudnienia w Krainie Wygasłych Wulkanów	8 426 152	4 744 005,83	56,30%
				3.Podniesienie atrakcyjności Krainy Wygasłych Wulkanów	6 950 050	4 309 017,35	62,00%

--	--	--	--	--	--	--	--

Tabela 4.7 Stopień realizacji finansowej celów ogólnych i celów szczegółowych

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Przedsięwzięcia						
Nazwa	Program / fundusz	Budżet w LSR [PLN]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
			Realizacja budżetu [PLN]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [PLN]	Realizacja budżetu [%]
1.1.Szkolenia z zakresu rozwijania aktywności społecznej i promocja dobrych praktyk	EFRROW	94 437	94 437	100,00%	94 437,00	100,00%
1.2.Rozwój i wsparcie lokalnej oferty kulturalno-edukacyjnej	EFRROW	97 196	97 196	100,00%	97 196	100,00%
1.3.Animacja lokalna	EFRROW	122 000	50 000	40,98%	50 000,00	40,98%
1.4.Realizacja działań na rzecz aktywizacji mieszkańców zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	EFRROW	50 000	50 000	100,00%	50 000,00	100,00%
2.1.Tworzenie nowych przedsiębiorstw	EFRROW	2 800 000	1 200 000	42,86%	800 000	28,57%
2.2. Rozwój istniejących przedsiębiorstw	EFRROW	5 626 151,83	3 544 005,83	62,99%	2 319 770,83	41,23%

2.3. Wsparcie szkoleniowo – doradcze dla osób zakładających i rozwijających działalność	EFRRROW	X	X	X	X	X
3.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	EFRRROW	4 736 448,92	2 801 416,29	59,15%	2 387 526,98	50,41%
3.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu	EFRRROW	1 305 667,00	1 025 667	78,56%	866 701,44	66,38%
3.3. Stworzenie i aktualizacja bazy zasobów przyrodniczo-kulturowych regionu	EFRRROW	50 000	50 000	100,00%	50 000,00	100,00%
3.4. Wsparcie procesu tworzenia i promowania marki produktów lokalnych	EFRRROW	X	X	X	X	X
3.5. Inicjatywy nakierowane na tworzenie i rozwój produktów i usług wykorzystujących zasoby lokalne KWW	EFRRROW	857 934,06	431 934,06	50,35%	331 933,99	38,69%
Razem			9 344 656,18	X	7 047 566,24	X

Tabela 4.8 Stopień realizacji finansowej przedsięwzięć

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Generalnie uznać można, że realizacja finansowa LSR przebiega w zadowalający sposób. Na tym etapie wdrażania realizacja celu ogólnego na poziomie prawie 60% jest zadowalająca. Na pewno należy większą uwagę poświęcić tym celom szczegółowym oraz przedsięwzięciom, których stopień realizacji odbiega od pozostałych, szczególnie, że dotyczy to również przedsięwzięć bezpośrednio związanych z głównymi kierunkami wsparcia wskazanymi w wytycznych – podejmowaniem oraz rozwijaniem działalności gospodarczej.

Przyjrzyjmy się danym dotyczącym stopnia rzeczowej realizacji celów oraz przedsięwzięć w LSR oraz rzeczowej realizacji wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020:

Przyjrzyjmy się jak wygląda stopień realizacji wskaźników rezultatu:

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Jednostka miary	Stan początkowy	Stan docelowy	Realizacja (%)
Zrównoważony rozwój Krainy Wygastych Wulkanów w oparciu o jej lokalne zasoby, przedsiębiorczych mieszkańców i zintegrowane społeczeństwo	1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego o Krainy Wygastych Wulkanów	Wzrost wiedzy i umiejętności wśród odbiorców działań z zakresu współpracy i aktywności społecznej	osoby	0	680	50,15
		Wzrost wiedzy mieszkańców o regionie	osoby	0	3000	127,00
		Liczba osób przeszkolonych	osoby	0	500	60,60
		Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	szt.	0	100	100,00
	2. Rozwój przedsiębiorczości i zatrudnienia w Krainie Wygastych Wulkanów	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	szt.	0	55	56,36
		Liczba osób, które podniosło swoje kompetencje w zakresie zakładania i rozwijania	szt.	0	160	114,38

		działalności gospodarczej				
	3.Podniesienie atrakcyjności Krainy Wygastych Wulkanów	Liczba osób, które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z wybudowanej lub przebudowanej wspartej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej	szt.	0	10000	115,63
		Zwiększenie kompetencji w zakresie znaczenia zasobów kulturowo – przyrodniczych i sposobów ich ochrony	szt.	0	800	294,63
		Liczba osób, które odwiedziły w pierwszym roku po realizacji projektu wyremontowane obiekty zabytkowe	szt.	0	1000	743,22
		Liczba osób, które skorzystają z produktów i usług lokalnych wspartych przez LGD	osoby	0	2000	71,00
		Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	szt.	0	1	0,00
		Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	szt.	0	2	0,00

Tabela 4.9 Stopień realizacji wskaźników rezultatu

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Z powyższego zestawienia widać, że stopień realizacji większości wskaźników należy uznać za bardzo wysoki. Jedynie dwa z wskazanych wskaźników mają stopień realizacji 0% co jest wynikiem stosunkowo późnego rozpoczęcia realizacji projektów współpracy, które odpowiedzialne są za dane do adekwatnego wskaźnika. Należy również bieżąco monitorować przebieg operacji związanych z tworzeniem miejsc pracy. Obecnie realizacja tego wskaźnika to raptem 56%. Pamiętać należy, że wsparcie rozwoju przedsiębiorczości było jednym z priorytetów w okresie 2014 – 2020.

Przyjrzyjmy się jak wygląda stopień realizacji wskaźników produktu:

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Kod wskaźnika (dotyczy EFRROW)	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
					U	P
1.1.Szkolenia z zakresu rozwijania aktywności społecznej i promocja dobrych praktyk	liczba szkoleń	2.1	szt.	23,00	104,35	104,35
	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców – szkolenia aktywizacyjne	4.3	szt.	6,00	x	x
	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych		szt.	3,00	x	x
	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców –wyjazdy szkoleniowe	4.3	szt.	4,00	x	x
1.2.Rozwój i wsparcie lokalnej oferty kulturalno-edukacyjnej	Liczba wydarzeń/impres	2.12	szt.	28,00	100,00	0,00
	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców - kulturalno-edukacyjnych	4.3	szt.	7,00	x	x

1.3. Animacja lokalna	Liczba wydarzeń/imprez – wydarzenia animacyjne	2.12	szt.	14,00	100,00	100,00
	Liczba powierzonych grantów dotyczących przygotowania koncepcji Smart Village		szt.	18,00	0,00	0,00
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	4.3	szt.	48,00	x	x
1.4. Realizacja działań na rzecz aktywizacji mieszkańców zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Liczba wydarzeń/imprez	2.12	szt.	14,00	100,00	100,00
2.1. Tworzenie nowych przedsiębiorstw	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	1.1	szt.	28,00	42,85	28,57
2.2. Rozwój istniejących przedsiębiorstw	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1.2	szt.	8,00	100,00	75,00

	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (z rozszerzeniem na branżę turystyczną)	1.2	szt.	15,00	60,00	26,67
2.3.Wsparcie szkoleniowo – doradcze dla osób zakładających i rozwijających działalność	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	4.3	szt.	5,00	x	x
3.1.Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4	szt.	28,00	71,42	60,71
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.5	szt.	3,00	66,67	66,67
	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	2.10	szt.	4,00	100,00	100,00

	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej	3.2	szt.	2,00	0,00	0,00
3.2.Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu	Liczba operacji związanych z zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego i/lub sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu		szt.	5,00	120,00	0,00
	Liczba inicjatyw służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego		szt.	5,00	100,00	0,00
	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	2.9	szt.	13,00	69,23	69,23
3.3.Stworzenie i aktualizacja bazy zasobów przyrodniczo-kulturowych regionu	Inwentaryzacja i publikacja baz danych zasobów lokalnych		szt.	2,00	100,00	0,00
3.4.Wsparcie procesu tworzenia i promowania marki produktów lokalnych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	3.2	szt.	1,00	100,00	0,00

3.5. Inicjatywy nakierowane na tworzenie i rozwój produktów i usług wykorzystujących zasoby lokalne KWW	Liczba inicjatyw		szt.	1,00	100,00	100,00
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	2.13	szt.	6,00	66,67	33,34
	Liczba nowych produktów i usług wykreowanych w ramach podjętych działań		szt.	11,00	100,00	63,64
	Udział w targach i imprezach zewnętrznych	4.4	szt.	5,00	x	x
	liczba materiałów promocyjnych		szt.	15200,00	100,00	100,00

Tabela 4.10 Stopień realizacji wskaźników produktu

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Stopień realizacji wskaźników produktu jest na średnim poziomie, nawet patrząc na stan wskaźników tylko na podstawie podpisanych a nie zrealizowanych umów. Należy więc w 2022 roku monitorować stopień realizacji operacji i osiągniętych przez nie zaplanowanych wskaźników. Może to być newralgiczny rok na osiągnięcie zadowalającego stopnia realizacji wskaźników produktu.

Realizacja Wskaźników obowiązkowych PROW:

PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność						
Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
					U	P
Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	TAK	Ogółem	Produkt	Sztuka	12	8
		Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Produkt	Sztuka	1	1
		Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Produkt	Sztuka	0	0
		Osoby powyżej 50 roku życia	Produkt	Sztuka	0	0
		Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Produkt	Sztuka	0	0
		Mężczyźni	Produkt	Sztuka	5	3
		Kobiety	Produkt	Sztuka	7	5
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	TAK	-	Produkt	Sztuka	15	10
Liczba utworzonych miejsc pracy	TAK	Ogółem	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	46	31

		Kobiety	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	8	8
		Mężczyźni	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	39	18
		Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	1	1
		Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	1	1
		Osoby powyżej 50 roku życia	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	3	3
		Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	0	0
Liczba utrzymanych miejsc pracy	NIE	Ogółem	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	X
		Kobiety	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	X
		Mężczyźni	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	X
Liczba sieci w zakresie usług turystycznych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X

Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie usług turystycznych		-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR		-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba zmodernizowanych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych rocznie	NIE	-	Rezultat	Sztuka	X	X
Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	NIE	Ogółem	Produkt	Kilometr	X	X
		Drogi wybudowane	Produkt	Kilometr	X	X
		Drogi przebudowane	Produkt	Kilometr	X	X
Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	NIE	-	Rezultat	Osoba	X	X
Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangażowanych w realizację operacji		-	Rezultat	Osoba	X	X

PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania						
Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
					U	P
Liczba szkoleń	TAK	-	Produkt	Sztuka	24	24
Liczba osób przeszkolonych		-	Rezultat	Osoba	303	303
Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań		-	Rezultat	Osoba	X	X
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	TAK	Ogółem	Produkt	Sztuka	20	17
		Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	0	0
		Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	0	0
		Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	20	17
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	TAK	Ogółem	Produkt	Sztuka	2	2
		Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	0	0
		Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	0	0

		Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	2	2
Liczba nowych miejsc noclegowych	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba osób, które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych		-	Rezultat	Osoba	X	X
Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych	NIE	Ogółem	Produkt	Kilometr	X	X
		Ścieżki rowerowe	Produkt	Kilometr	X	X
		Szlaki turystyczne	Produkt	Kilometr	X	X
Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	TAK	-	Produkt	Sztuka	9	9
Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	TAK	-	Produkt	Sztuka	4	4
Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	NIE	-	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba wydarzeń / imprez	TAK	-	Produkt	Sztuka	59	59
Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	TAK	-	Produkt	Sztuka	1	1

PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania						
Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
					U	P
Liczba przygotowanych projektów współpracy	NIE	Ogółem	Produkt	Sztuka	X	X
		Projekty międzyregionalne	Produkt	Sztuka	X	X
		Projekty międzynarodowe	Produkt	Sztuka	X	X
Liczba zrealizowanych projektów współpracy	TAK	Ogółem	Produkt	Sztuka	1	0
		Projekty międzyregionalne	Produkt	Sztuka	0	0
		Projekty międzynarodowe	Produkt	Sztuka	0	0
Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	TAK	Ogółem	Rezultat	Sztuka	1	0
		Zasoby przyrodnicze	Rezultat	Sztuka	0	0
		Zasoby kulturowe	Rezultat	Sztuka	0	0
		Zasoby historyczne	Rezultat	Sztuka	0	0
		Zasoby turystyczne	Rezultat	Sztuka	0	0

		Produkty lokalne	Rezultat	Sztuka	1	0
Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	TAK	Ogółem	Rezultat	Sztuka	0	0
		Przedsiębiorcy	Rezultat	Sztuka	0	0
		Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Rezultat	Sztuka	0	0
		Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Rezultat	Sztuka	0	0
		Osoby powyżej 50 roku życia	Rezultat	Sztuka	0	0
		Osoby młode od 18 do ukończenia 25 lat	Rezultat	Sztuka	0	0
		Młodzież	Rezultat	Sztuka	0	0
		Kobiety	Rezultat	Sztuka	0	0
		Imigranci	Rezultat	Sztuka	0	0
		Turyści	Rezultat	Sztuka	0	0
		LGD	Rezultat	Sztuka	0	0

	Organizacje pozarządowe	Rezultat	Sztuka	0	0
	Liderzy lokalni	Rezultat	Sztuka	0	0
	Rolnicy	Rezultat	Sztuka	0	0

PODDZIAŁANIE 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji				
Nazwa wskaźnika	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	Produkt	Osobodzień	286
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	512
	Osoby fizyczne	Produkt	Sztuka	397
	Instytucje	Produkt	Sztuka	115
	Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	Produkt	Sztuka	112
	Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	Rezultat	Sztuka	77
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	-	Produkt	Sztuka	94

Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	-	Produkt	Sztuka	9
Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	-	Rezultat	Sztuka	93047

Liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach prowadzonych naborów	Ogółem	Sztuka	137
	Wnioski zgodne z LSR	Sztuka	135
	Wnioski wybrane przez LGD	Sztuka	128

Tabela 4.11 Stopień realizacji wskaźników obowiązkowych PROW

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Konieczność monitorowania wskaźników obowiązkowych PROW, a szczególnie ich dezagregacja do danych szczegółowych pozwala na całościowe, pod kątem ilościowym, przyjrzenie się efektom wdrażania LSR w kontekście choćby rozwoju infrastruktury turystycznej czy rekreacyjnej oraz przyjrzeniu się efektom wsparcie przedstawicieli grup defaworyzowanych, a także pokazać ilościowe efekty zaangażowania biura w działania animacyjne, promocyjne czy doradcze. Większość tych wskaźników obrazuje dużą aktywność i efektywność wdrażania LRS oraz pracy biura LGD.

Konkludując ocenić można, że realizacja finansowa oraz rzeczowa generalnie przebiega prawidłowo i planowo. Warto zwrócić uwagę na trudności w realizacji kilku naborów, czy bezpośrednio operacji przez beneficjentów, wynikające z epidemii COVID – 19. Dość późno rozpoczęta

została również realizacja projektów współpracy. Na tym etapie wdrażania LSR biuro LGD powinno w sposób szczegółowy monitorować realizację operacji przez beneficjentów, szczególnie w obszarze przedsiębiorczości, oraz podejmować działania przeciwdziałające ewentualnym problemom i opóźnieniom.

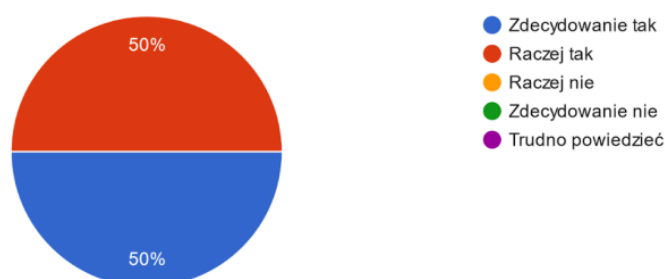
Pytanie badawcze: Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?

Procedury naboru i wyboru operacji LGD określiło w **Regulaminie Rady Programowej** - określa on kompetencje Rady, procedurę wyboru przewodniczącego, wiceprzewodniczących i sekretarza spośród członków Rady, sposób oceny wniosków, przebieg posiedzenia, procedurę wyłączenia członków od udziału w wyborze, sposób dokumentowania posiedzeń Rady, procedurę przejrzystego wyboru operacji, określenie kwoty wsparcia, zasady wynagradzania członków Rady Programowej, wybór operacji poprzez elektroniczny program oceny oraz ocenę papierową, ujawnianie konfliktu interesu w sprawach będących na posiedzeniach Rady oraz w trakcie głosowań odnotowany będzie w rejestrze korzyści Członków Rady. Aktualizacja regulaminu następuje po zgłoszeniu zmian przez Członków Rady. Zmiany w Regulaminie zatwierdzane są przez Walne Zebranie.

O ocenę procedur zapytano w badaniach ankietowych beneficjentów. Procedury wyboru projektów zostały ocenione jako zdecydowanie przejrzyste i przyjazne przez połowę ankietowanych, druga połowa badanych oceniła je jako raczej przejrzyste i przyjazne.

Wracając do procesu aplikowania: czy procedury wyboru projektów były dla Pana/Pani wystarczająco przejrzyste i przyjazne?

24 odpowiedzi

Wykres 4.7 Ocena procedur wyboru przez beneficjentów

Źródło: Opracowanie własne

W ramach przeprowadzonych badań jakościowych uczestnicy twierdzili, że procedury mogą być sporą barierą dla beneficjentów. Szczególną uwagę zwrócono na proces pisania wniosków

oraz rozliczania projektów, dla pewnej grupy podmiotów (szczególnie sektor gospodarczy i społeczny) przygotowanie wniosków jest szczególnie trudne. Wynika to z faktu, że beneficjentom brakuje czasami podstawowych kompetencji. W nawiązaniu do kwestii przedstawionej powyżej, członkowie Rady oraz pracownicy biura informowali, że część wnioskujących składa wnioski niekompletne (np. bez załączników, bez biznesplanu), z rażącymi brakami w planowanych działaniach (np. w kwestiach podatkowych). Pojawił się głos, że pojawiają się nierealistyczne biznesplany. Jednocześnie pojawiła się również opinia, że część wnioskodawców „nauczyła się” przygotowywać wnioski, coraz lepiej rozumieją oni np. ideę promocji całego regionu w przygotowywanych przez siebie projektach. Dla Rady szczególnie kłopotliwa jest również nowa procedura, która pozwala na rozpatrywanie niekompletnych wniosków (wcześniej automatycznie odrzucanych). Obecnie istnieje możliwość „wzywania” wnioskodawców w celu uzupełniania wniosków. Zdaniem członków Rady prowadzi to do sytuacji, w której muszą procedować wnioski, które nie mają wypełnionych podstawowych/bazowych części („w zasadzie teraz w ostatnim dniu naboru wystarczy wysłać wniosek z tytułem projektu i nie zostanie to odrzucone”). Ta procedura przyczyniła się do wzrostu obciążenia pracą dla pracowników LGD, które obecnie muszą szukać rozwiązań dla takich przypadków, a „UM zawsze stoi po stronie wnioskodawcy”.

Pojawiły się głosy beneficjentów, że procedury składania wniosku i rozliczania są skomplikowane, ponieważ w porównaniu z innymi podmiotami oferującymi wsparcie wymagają bardzo dużo formalności („jest to jeden z najtrudniejszych funduszy”, „jest ogromna liczba załączników”, „konieczność udania się osobiście np. do ARiMR, by zdobyć numery, choć nie mam nic wspólnego z rolnictwem”), „dopiero po rozmowie z LGD pewne rzeczy stają się jasne”. Pewne rzeczy są oczywiste dla pracowników LGD, ponieważ wynikają z LSR (i LGD oczekuje realizacji pewnych wskaźników), ale dla wnioskodawców nie jest to oczywiste. Według respondentów/beneficjentów nie wszystkie informacje są dostępne na początku, wnioskodawca dowiaduje się o nich dopiero po złożeniu wniosku, np. wysokość dotacji, procent dotacji, którą należy rozliczyć, konieczność zatrudnienia pracownika – te informacje są słabo dostępne lub podane nie wprost. Dostępne są jedynie bezpośrednio w biurze LGD podczas doradztwa. Respondenci mają zaufanie do członków Rady oceniających wnioski, że dokonują najlepszych możliwych wyborów, dodatkowym zabezpieczeniem jakości

wyboru jest również to, że kryteriów oceny jest dużo, a członkowie Rady są z różnych gmin i sektorów oraz mają wgląd w sytuację poszczególnych gmin.

Tempo pracy nad wnioskami w UMWD jest oceniane negatywnie – trwa to długo („Ale w sytuacji, kiedy to trafia do UM, to tak jakby w czarną dziurę w kosmosie czasami”). Na podpisanie umowy też czasami czeka się rok. Projekty rozliczane są bardzo długo (długie jest też oczekiwanie na poprawki), czasami nawet rok. Powyższe rzeczy mogą negatywnie wpływać na biznes (ceny rosną, sytuacja na rynku jest dynamiczna – rok to dla biznesu dużo).

Procedury naboru, wyboru i realizacji projektów generalnie sprawiają trudność dla beneficjentów, choć często zależy to, z którego sektora pochodzi beneficjent. Zdecydowanie lepiej radzą sobie wnioskodawcy z sektora publicznego. Z jednej strony jest to wynikiem wieloletnich już doświadczeń beneficjentów z realizacją projektów ze środków zewnętrznych, w tym PROW, a co za tym idzie znajomością procedur realizacji projektów. Wnioskodawcy z innych sektorów po poznaniu procedur również składają dobre wnioski, jest to wynikiem wysokiej jakości pomocy doradczej biura LGD na etapie tworzenia i realizacji projektów przez beneficjentów.

Sporo uwag dotyczyło stosowania procedur i czasu związanego z ich wdrażaniem przez Urząd Marszałkowski. Dla wielu beneficjentów był to najtrudniejszy moment w realizacji swoich pomysłów.

Pytanie badawcze: Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?

Docelowe kryteria wyboru operacji w ramach LSR są następujące:

LP.	Operacje	Kryterium	Zasady pkt.	pkt.	Opis / Sposób weryfikacji	Odniesienie do diagnozy LSR
1.	wszystkie	Operacja realizowana będzie przez wnioskodawcę, który został członkiem Stowarzyszenia „LGD Partnerstwo Kaczawskie” i posiada uregulowane składki członkowskie:	W 2015 roku i wcześniej	4	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach oraz oświadczeniu LGD o niezaleganiu w opłaceniu składek za lata poprzednie i bieżący rok.	Słabe strony, pkt. 1 Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych i mieszkańców na rzecz rozwoju lokalnego, pkt. 2. Niewystarczająca współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz rozwoju lokalnego
			Po 2015 roku	2		
			Nie jest członkiem LGD	0		
2.	wszystkie	Operacja realizowana jest przez wnioskodawcę, który korzystał z bezpłatnego doradztwa na etapie przygotowania wniosku i/lub ze szkoleń oferowanych przez LGD:	Wnioskodawca korzystał z doradztwa na etapie przygotowania wniosku i/ lub ze szkoleń	2	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach (potwierdzone przez LGD doradztwo na Karcie doradztwa oraz osobiste uczestnictwo w szkoleniu organizowanym przed rozpoczęciem danego naboru potwierdzone imiennym zaświadczeniem za pełny udział w szkoleniu)	Słabe strony, pkt. 12. Niska świadomość i wiedza mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych, publicznych i społecznych o potencjale regionu oraz możliwościach rozwoju regionu.
			Wnioskodawca nie korzystał z żadnej formy doradztwa oferowanej przez LGD	0		
3.	wszystkie	Operacja jest innowacyjna na terenie LGD:	Zaplanowane działania są innowacyjne na poziomie LGD	4	<i>Preferuje się operacje innowacyjne, niespotykane w skali lokalnej - tj. wykorzystujące niepraktykowane dotąd zastosowania zasobów i rozwiązań, nowe technologie lub realizujące nowe usługi lub produkty na obszarze LGD.</i> <i>UWAGA: Wnioskodawca zobowiązany jest, w sposób racjonalny, do przedstawienia nie budzących wątpliwości dowodów na poparcie swojej tezy o innowacyjności swojej operacji oraz zaplanowania takich wskaźników, które potwierdzą tę innowacyjność. Kryterium powstało dla premiowania operacji zgodnych z</i>	Szanse, pkt. 12. Realizacja innowacyjnych przedsięwzięć z zakresu rozwoju gospodarczo - społecznego
			Zaplanowane działania są innowacyjne na poziomie gminy	2		
			Operacja nie jest innowacyjna	0		

					<p><i>LSR i realizujących innowacyjne podejście w jak największym stopniu.</i></p> <p>Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach</p>	
4.	wszystkie	Wykorzystanie zasobów i walorów lokalnych - przyrodniczych, kulturowych i historycznych	Wykorzystanie przynajmniej jednego z zasobów	2	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	<p>Mocne strony, pkt. 1. Obszar o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz dobrym stanie środowiska naturalnego;</p> <p>Słabe strony, pkt. 10. Słabe wykorzystanie walorów turystycznych regionu, w tym marki KWW</p> <p>Słabe strony, pkt. 8. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna</p> <p>9. Degradacja lokalnego dziedzictwa kulturowego (historycznego, przyrodniczego)</p>
			Nie wykorzystuje zasobów	0		
5.	Inwestycje i/lub niekomercyjne/ Założenie działalności gospodarczej Rozwój działalności gospodarczej – operacje z branży turystycznej	Operacja zakłada inwestycję w potencjał turystyczny regionu	Operacja polega na inwestycji tworzącej nową ofertę turystyczną lub sprzyja ratowaniu obiektów zabytkowych	4	<p><i>UWAGA: Wnioskodawca musi rzetelnie opisać sposób inwestowania w potencjał turystyczny regionu oraz zaplanować koszty w zestawieniu rzeczowo-finansowym oraz takie wskaźniki, które potwierdzą spełnienie tego kryterium na odpowiednim poziomie.</i></p> <p>Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach</p>	<p>Słabe strony, pkt. 8. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna</p> <p>Mocne strony, pkt. 1. Obszar o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz dobrym stanie środowiska naturalnego;</p>
			Operacja polega na modernizacji infrastruktury turystycznej	2		
			Operacja nie inwestuje w potencjał turystyczny regionu	0		
6.	wszystkie	Operacja przewiduje zastosowanie rozwiązań	Przewiduje zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu	2	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	Mocne strony, pkt. 1. Obszar o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz

		sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu:	Nie przewiduje się zastosowania powyższych rozwiązań	0	- w przypadku inwestycji mogą to być zakupione technologie i urządzenia z odpowiednimi atestami (gwarantującymi np. oszczędność surowców i wody, energooszczędność, ograniczenie emisji gazów, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, itp.) -w przypadku operacji miękkich preferowane będą projekty przybliżające uczestnikom tematykę ochrony środowiska (w tym lokalne zasoby przyrodnicze) czy przeciwdziałania zmianom klimatu	dobrym stanie środowiska naturalnego;
7.	Nie inwestycyjne i/lub niekomercyjne	Operacja ukierunkowana jest na zaspokajanie potrzeb grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, które określone są w LSR	Operacja skierowana jest przynajmniej do dwóch grup zagrożonych wykluczeniem społecznym: osoby bezrobotne, niepełnosprawni, seniorzy	4	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR zgodnych z LSR i realizujących założenia wsparcia grup docelowych. Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	Słabe strony pkt. 3. Niewystarczająca integracja lokalnych społeczności, 4. Problemy społeczne (w tym m.in. patologie, ubóstwo, postawa roszczeniowa). 5. Niedostateczna ilość miejsc pracy oraz duży poziom bezrobocia. 6. Wykształcenie i kompetencje zawodowe niedostosowane do lokalnego rynku pracy.
			Operacja skierowana jest przynajmniej do jednej z ww grup zagrożonych wykluczeniem społecznym	2		
			Operacja nie wskazuje żadnej grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym	0		
8.	Wszystkie	Operacja przyczynia się do osiągnięcia celu szczegółowego i wpływa na osiągnięcie przynajmniej jednego właściwego dla tego celu wskaźnika rezultatu	Operacja przyczyni się do osiągnięcia, co najmniej 1 wskaźnika produktu i 1 wskaźnika rezultatu określonych w LSR	2	Kryterium zapewnia premiowanie operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów i wpływających na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu LSR.	Mocne strony, pkt. 9. Rosnąca współpraca w ramach Partnerstwa Kaczawskiego

		oraz przynajmniej jednego wskaźnika produktu w ramach realizowanego przedsięwzięcia	operacja nie wskazuje osiągnięcia żadnego ze wskaźników określonych w LSR	0	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach		
9.	Inwestycyjne i/lub niekomercyjne Nie inwestycyjne i/lub niekomercyjne	Promocja obszaru:	Projekt przyczynia się do promocji całego obszaru LGD i ma zaplanowane narzędzia promocji ujęte w budżecie	2	<i>Preferuje się operacje, które mają wpływ na promocję obszaru LGD, tj. mają zaplanowane narzędzia promocyjne w ramach działań i są one uwzględnione w zestawieniu rzeczowo – finansowym</i>	Słabe strony pkt.11. Niewystarczająca informacja oraz wspólna i spójna promocja regionu i jego walorów.	
			Projekt nie ma zaplanowanych narzędzi promocyjnych całego obszaru LGD	0			Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach
10.	Inwestycyjne i niekomercyjne	Operacja z zakresu niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, realizowana będzie	w miejscowości zamieszkałej przez mniej niż 1 000 mieszkańców	4	<i>Preferuje się operacje z zakresu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, które realizowane będą na obszarze mniejszych miejscowości 5 tys. mieszkańców (kryterium MRiRW - odniesienie do instrukcji do wniosku o wybór LSR- str. 10 - str. 11)</i>	Słabe strony, pkt. 7. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura społeczna i rekreacyjna sprzyjająca aktywności, integracji społecznej, edukacji.	
			w miejscowości zamieszkałej przez nie więcej niż 5 000 mieszkańców	2			Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach
			w miejscowości zamieszkałej powyżej 5 000 mieszkańców	0			
11.	nieinwestycyjne i /lub niekomercyjne	W realizację operacji będą zaangażowani przedstawiciele różnych sektorów poprzez realizację konkretnych działań w projekcie	3 sektory	4	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach (min. umowa partnerska)	Słabe strony, pkt. 2. Niewystarczająca współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz rozwoju lokalnego	
			2 sektory	2			
			1 sektor	0			
12.	Inwestycyjne i/lub niekomercyjne Nie inwestycyjne	Wnioskodawca, inny niż JST, udokumentuje, że posiada doświadczenie w realizacji projektów	Dwa projekty i więcej	4	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	Zagrożenia, pkt. 2. Bariery prawne, finansowe i formalne w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej i społecznej.	
			Jeden projekt lub posiada zasoby odpowiednie do przedmiotu operacji,	2			

	i/lub niekomercyjne	współfinansowanych ze środków publicznych:	którą zamierza realizować			
			Brak doświadczenia	0		
13.	Inwestycyjne i/lub niekomercyjne Nie inwestycyjne i/lub niekomercyjne	Operacja, realizowana przez wnioskodawców innych niż JST, zakłada własny udział finansowy	Wnioskodawca deklaruje finansowy wkład na poziomie większym niż 20% kosztów kwalifikowanych operacji	4	Kryterium to odnosi się do załącznika nr 2 kryteria wyboru LSR - kryterium 16. "Kryterium spełnione w dostatecznym stopniu - gdy na wszystkie z poniższych warunków udzielono odpowiedź twierdzącą: LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach - 0 albo 4 pkt" Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	Zagrożenia, pkt. 2. Bariery prawne, finansowe i formalne w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej i społecznej.
			Wnioskodawca deklaruje finansowy wkład na poziomie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych operacji	2		
			Wnioskodawca nie deklaruje wyższego niż jest wymagany finansowego wkładu własnego	0		
14.	Nie inwestycyjne i/lub niekomercyjne	Operacja swoim zakresem obejmuje mieszkańców i/lub miejscowości z obszaru LGD więcej niż jednej gminy	Obszar całego LGD	6	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	Słabe strony, pkt. 2. Niewystarczająca współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz rozwoju lokalnego, pkt. 3. Niewystarczająca integracja lokalnych społeczności Słabe strony pkt. 12. Niska świadomość i wiedza mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych, publicznych i społecznych o potencjale regionu oraz możliwościach rozwoju regionu.
			Trzy i więcej gmin	4		
			Dwie gminy	2		
			Tylko jedna gmina	0		
15.	Założenie i rozwój		Produkcji lokalnych produktów	4		Słabe strony, pkt. 5. Niedostateczna ilość miejsc

	działalności gospodarczej	Operacja będzie realizowana przez wnioskodawcę zakładającego lub rozwijającego działalność gospodarczą w zakresie:	Usług turystycznych, w tym bazy gastronomicznej i/ lub noclegowej	2	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	pracy oraz duży poziom bezrobocia, Szanse, 9. Powstające nowe miejsca pracy w regionie, zwłaszcza te wykorzystujące walory regionu.
			W pozostałych zakresach	0		
16.	Rozwój działalności gospodarczej	Wnioskodawca deklaruje finansowy wkład na poziomie:	Większym niż 40% kosztów kwalifikowanych operacji	4	Kryterium to odnosi się do załącznika nr 2 kryteria wyboru LSR - kryterium 16. "Kryterium spełnione w dostatecznym stopniu - gdy na wszystkie z poniższych warunków udzielono odpowiedź twierdzącą: LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach - 0 albo 4 pkt" Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach	
			Większym niż 30% kosztów kwalifikowanych operacji	2		
			Obligatoryjnym równym 30 % kwalifikowanych kosztów operacji	0		
17.	Założenie i rozwój działalności gospodarczej	Operacja będzie realizowana przez osobę lub tworzy miejsce pracy dla osób ze wskazanych w LSR grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy	Osoba z grupy defaworyzowanej ze względu na dostęp do rynku pracy (osoby długotrwale bezrobotne, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby bez wykształcenia średniego, osoby niepełnosprawne, powyżej 50 r.ż., kobiety, młodzież od 18 do 30 r.ż.)	4	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach: (zaświadczenie z PUP, kserokopia dowodu osobistego, oświadczenie lub inne dokumenty o posiadanym wykształceniu i kwalifikacjach, orzeczenie o niepełnosprawności) UWAGA! Zadeklarowanie miejsca pracy dla osoby z grupy defaworyzowanych będzie wpisane jako zobowiązanie do umowy na przyznanie pomocy.	Słabe strony, pkt. 5. Niedostateczna ilość miejsc pracy oraz duży poziom bezrobocia, 6. Wykształcenie i kompetencje zawodowe niedostosowane do lokalnego rynku pracy.
			Żadna z powyższych	0		

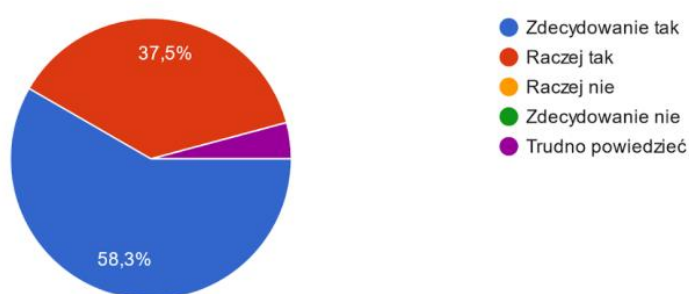
18.	Założenie i rozwój działalności gospodarczej	Wnioskodawca na dzień złożenia wniosku prowadzi działalność (dotyczy przedsiębiorcy) lub jest zameldowany (dotyczy osób fizycznych) lub jest właścicielem nieruchomości, na której przeprowadzona będzie operacja, na obszarze LGD:	6 miesięcy i dłużej	4	Kryterium weryfikowane na podstawie informacji zawartych we wniosku i załącznikach – zaświadczeniu z właściwej Ewidencji Ludności lub wydruk z CEIDG, wydruk z KRS, dokumentach potwierdzających prawo własności nieruchomości	Słabe strony, pkt. 5. Niedostateczna ilość miejsc pracy oraz duży poziom bezrobocia,
			Krócej niż 6 miesięcy	0		
Rodzaj operacji/ beneficjenta		Maksymalna liczba punktów			Minimalna liczba punktów koniecznych do uzyskania	
Nieinwestycyjne i/lub niekomercyjne/ jednostki sektora finansów publicznych		32 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 5, 10, 12,13, 15, 16, 17 i 18)			30% liczby maksymalnej	
Nieinwestycyjne i/lub niekomercyjne/ Podmioty spoza sektora finansów publicznych		40 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 5, 10, 15, 16, 17 i 18)			30% liczby maksymalnej	
Inwestycje i/lub niekomercyjne/ jednostki sektora finansów publicznych		26 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 7, 11,12, 13, 14,15, 16, 17 i 18)			30% liczby maksymalnej	
Inwestycje i/lub niekomercyjne/ Podmioty z poza sektora finansów publicznych		34 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 7, 11,14,15, 16, 17 i 18)			30% liczby maksymalnej	
Założenie działalności gospodarczej		32 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 7, 9,10,11, 12,13,14 i 16)			50% liczby maksymalnej	
Rozwój działalności gospodarczej – operacje z branży turystycznej		36 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 7, 9,10,11, 12,13,14)			50% liczby maksymalnej	
Rozwój działalności gospodarczej – operacje pozostałe branży		28 pkt. (maksymalna liczba punktów pomniejszona o kryterium 5, 7, 9,10,11, 12,13,14, 15)			50% liczby maksymalnej	

Tabela 4.12 Kryteria wyboru operacji

Źródło: Opracowanie własne LGD

W opinii ankietowanych beneficjentów przyjęte kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (zdecydowanie tak – 58,3% i raczej tak – 37,5%), zaledwie jedna osoba wskazała odpowiedź „trudno powiedzieć”. Dokładnie w ten sam sposób ankietowani odpowiedzieli na pytanie o to, czy kryteria były jednoznaczne i obiektywne. W pytaniu otwartym dotyczącym tego, co należałoby zmienić w kryteriach wyboru następnej edycji LSR, nie pojawiła się żadna propozycja zmiany.

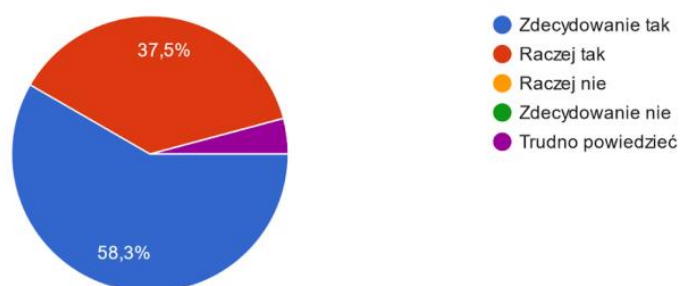
Czy Pana/Pani zdaniem przyjęte kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów?
24 odpowiedzi

Wykres 4.8 Ocena kryteriów wyboru pod kątem wpływu na wybór najlepszych projektów

Źródło: Opracowanie własne

Czy Pana/Pani zdaniem kryteria były jednoznaczne i obiektywne?
24 odpowiedzi

Wykres 4.9 Ocena kryteriów wyboru pod kątem jednoznaczności i obiektywności

Źródło: Opracowanie własne

Uczestnicy badań jakościowych określili, że kryteria raczej spełniają swoją rolę, a wsparte wnioski zdecydowanie wpisują się w LSR. Uczestnicy podkreślali, że szczególnie trudne w

ocenie wniosków są te części, w których kryteria nie są zero-jedynkowe i gdzie UM pozostawia rozwiązywanie tych kwestii LGD. Te problematyczne nie zero-jedynkowe kryteria dotyczyły innowacyjności, ochrony środowiska i wykorzystywania zasobów lokalnych. Brak jasno określonych definicji wywoływał dyskusje podczas spotkań Rady, która musiała wypracować odpowiedź, czy dany pomysł jest innowacyjny albo czy faktycznie przyczynia się do ochrony środowiska. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić jednoznaczny sposób oceny.

W zgodnej opinii respondentów kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR). Za takim stwierdzeniem przemawia również fakt, że system kryteriów skonstruowany został tak, aby uwzględniać różne aspekty, istotne z punktu widzenia spójności z celami LSR. Po pierwsze, preferowane są operacje bazujące na lokalnych zasobach, realizowane w mniejszych miejscowościach dla większej liczby mieszkańców oraz odbiorców z różnych sektorów. Odzwierciedla to podejście oddolne oparte o endogeniczne zasoby, w tym szczególnie zasoby turystyczne. Po drugie, w przypadku operacji dotyczących rozwoju przedsiębiorczości preferowane były operacje nastawione na rozwój produktu lokalnego oraz usług turystycznych, tworzące większą liczbę miejsc pracy oraz skierowane do grup defaworyzowanych. Po trzecie, część kryteriów dotyczy aspektu jakości przygotowywanych wniosków, korzystania z doradztwa, co pozwala zwiększyć prawdopodobieństwo, że w ramach naboru składane będą wnioski kompletne, dobrze przemyślane i przygotowane do realizacji.

W rekomendacjach warto zwrócić uwagę na „problematyczne” kryteria: Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu i innowacyjność. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić jednoznaczny sposób oceny.

Pytanie badawcze: Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

System i stopień osiągnięcia postępu rzeczowego w ramach wskaźników rezultatu i produktu przedstawiony został na początku rozważań w ramach tego obszaru badawczego. Warto podkreślić, że system ten obejmuje zarówno wskaźniki, które LGD wybrało na etapie tworzenia LSR oraz wskaźniki obowiązkowe dla PROW. Patrząc na poprzednie perspektywy finansowe,

w których wspierane było podejście LEADER to należy uznać, że w perspektywie 2014 – 2020 przyjęty przez LGD system wskaźników jest najbardziej ustandaryzowany, rozbudowany i szczegółowy w porównaniu do poprzednich perspektyw.

Należy więc uznać, że przyjęty w LSR system wskaźników dostarcza wszystkie potrzebne informacje, które pozwalają na określenie skuteczności interwencyjnej strategii. Wskaźniki są zgodne z Wytycznymi nr 5/3/2017 dotyczącymi monitoringu i ewaluacji.

4.10 Obszar badawczy: Wartość dodana podejścia LEADER

Podejście lub też metoda LEADER opiera się na siedmiu konkretnych cechach i zależy od tego, czy wszystkie one będą obecne i stosowane razem. Owe siedem cech definiuje podejście LEADER jako metodologię i stanowi o jego odrębności od zwykłego programu finansowania.

1. Podejście oddolne

Podejście oddolne stanowi istotę podejścia LEADER. W myśl metody LEADER lokalni mieszkańcy są najlepszymi ekspertami w dziedzinie kierowania rozwojem ich terytorium. Takie oddolne podejście umożliwia społeczności lokalnej oraz miejscowym podmiotom wspieranie określania ścieżki rozwoju obszaru, która jest zgodna z ich potrzebami, oczekiwaniami i planami.

2. Podejście oparte na obszarze

Koncepcje LEADER i rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność opierają się na nowatorskim sposobie działania: łączą trzy elementy obszaru lokalnego, partnerstwo oraz strategię rozwoju w ramach jednego podejścia. Obszar ten stanowi podstawę rozwoju lokalnego partnerstwa i strategii, tworząc pozytywną wizję rezultatów, które można osiągnąć przy wsparciu aktywnego sojuszu lokalnych zainteresowanych stron. W "podejściu opartym na obszarze" finansowanie programowe ukierunkowane jest na priorytety obszaru jako całości, a nie na konkretne projekty lub grupy projektów (co odróżnia je od "podejścia opartego na projektach").

Obszar ten zwykle obejmuje małe, jednorodne, spójne społecznie i funkcjonalnie terytorium, które często charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności lub wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami. Skoncentrowanie się na takim obszarze umożliwia partnerstwu lokalnemu współpracę w celu zidentyfikowania i działania w

kontekście lokalnych atutów, wyzwań oraz możliwości, mobilizując wewnętrzny potencjał i zasoby obszaru.

3. Lokalne partnerstwo

Lokalne partnerstwa na rzecz rozwoju obszarów działają poprzez specjalny i uporządkowany mechanizm zarządzania — w przypadku LEADER nosi on nazwę Lokalnej Grupy Działania (LGD). Zaangażowanie w partnerstwo oznacza, że ludzie, którzy wcześniej byli biernymi "beneficjentami" polityki, stają się aktywnymi partnerami i napędzają rozwój swoich obszarów. Takie podejście jest cechą charakterystyczną rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

4. Zintegrowana strategia wielosektorowa

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wspólnych przepisów (UE nr 1303/2013) metodę CLLD należy stosować za pośrednictwem zintegrowanych i wielosektorowych lokalnych strategii rozwoju opartych na obszarach. Taki sposób działania jest cechą poszczególnych generacji podejścia LEADER, która odróżnia je od tradycyjnej odgórnej sektorowej polityki rolnej.

5. Budowanie sieci

Budowanie sieci jest jednym z centralnych elementów podejścia LEADER oraz sposobu jego funkcjonowania. LGD jest siecią lokalnych partnerów, która poprzez swoją strategię i działania promuje powiązania między lokalnymi podmiotami oraz innymi członkami łańcucha rozwoju. Korzyści wynikające z budowania sieci w ramach LEADER wykraczają daleko poza lokalny horyzont.

6. Innowacyjność

Dążenie do innowacji pozostaje jednym z najbardziej ekscytujących, przełomowych, a jednocześnie wymagających aspektów podejścia LEADER. Poszukiwanie i wspieranie nowych oraz innowacyjnych sposobów rozwiązywania lokalnych problemów lub wykorzystywania okazji było od samego początku kluczowym elementem LEADER. Innowacje mają zastosowanie zarówno do podejmowanych kroków, wspieranych rodzajów działalności, opracowywanych produktów lub usług itp., jak i sposobów działania. W początkowym okresie swojego istnienia podejście LEADER samo w sobie było innowacją.

7. Współpraca

Współpraca międzyterytorialna i międzynarodowa nadaje szerszy wymiar rozwojowi lokalnemu na obszarach wiejskich. Współpraca wykracza poza tworzenie sieci, angażując

mieszkańców i Lokalne Grupy Działania w dążenie wraz z innymi podmiotami do wspólnego zrealizowania projektu.

Pytanie badawcze: Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?

Analizując wyniki badań można jednoznacznie stwierdzić, że działalność LGD wpływa pozytywnie na takie aspekty jak poprawa komunikacji pomiędzy aktorami, budowanie powiązań pomiędzy nimi czy sieciowanie. Podczas przeprowadzonych wywiadów respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na takie aspekty jak: poprawa przepływu informacji i doświadczeń pomiędzy samorządami, inicjowanie współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi czy animowanie i wspieranie aktywnych grup społecznych, organizacji i współpracy pomiędzy nimi. Największe wyzwanie stanowi wciąż aktywniejsze włączenie do działań w ramach LGD szerszej grupy przedstawicieli sektora gospodarczego. Pomocne powinny być tu działania w zakresie rozwoju marki lokalnej w ramach Geoparku KWW.

Pytanie badawcze: Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?

W odczuciu respondentów stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystany. Uczestnicy zgodzili się, że potencjał rozwojowy wpisany w LSR został wykorzystany, wiele rzeczy zostało zainicjowanych i na obecnym etapie należy to rozwijać. Uczestnicy szczególnie skupili się na turystyce, którą określili jako główny cel rozwojowy w LSR (to turystyka ma być podstawą rozwoju regionu i tego należy się trzymać), tym naczelnym celem jest tutaj rozwój Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów i wpisanie go na listę UNESCO, należy również wskazać na działania związane z markami i produktami lokalnymi oraz działania siecujące wytwórców, rzemieślników, producentów produktów i usług lokalnych. Istotne jest dalsze wsparcie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego, szczególnie z branży turystycznej i okołoturystycznej (usługi hotelarskie, agroturystyka, gastronomia, oferta na spędzanie wolnego czasu). Ważny aspekt to wspieranie lokalnej aktywności społecznej.

Pośród ankietowanych beneficjentów „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały następujące rodzaje działań LGD: rozwój infrastruktury turystycznej, kulturalnej, społecznej; wsparcie dla osób zakładających firmy; rozwój produktu i marki lokalnej; promocja obszaru; aktywizacja mieszkańców; uatrakcyjnienie oferty imprez lokalnych.

LGD w przemyślany i zaplanowany sposób wspiera rozwój lokalnej oferty turystycznej w ramach marki „Krainy Wygasłych Wulkanów” wzmocnionej działaniami związanymi z utworzeniem Geoparku. Wraz z uwarunkowaniami wynikającymi z pandemicznych ograniczeń czy z ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, wzrasta trend turystyczny spędzania czasu wolnego bliżej miejsca zamieszkania i bardziej w filozofii „slow”. Może to być szansa na jeszcze lepsze wykorzystanie potencjału obszaru „Partnerstwa Kaczawskiego”.

Na promocję obszaru należy spojrzeć w dwóch wymiarach. W wymiarze lokalnym dzięki zastosowanym narzędziom komunikacyjnym LGD nie miała problemu z dotarciem do potencjalnych beneficjentów, organizowaniem lokalnych wydarzeń czy promocją swojej aktywności. Natomiast w miarę rozwoju bardziej zróżnicowanej oferty turystycznej warto zintensyfikować działania promujące ją poza obszarem LGD pod marką Geopark Kraina Wygasłych Wulkanów.

Pytanie badawcze: Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?

Na to pytanie również należy odpowiedzieć twierdząco. Szczególnie odpowiedni dobór lokalnych kryteriów wyboru operacji przyczynił się do wyboru projektów spójnych z potencjałem rozwojowym obszaru. Szczególnie kryteria „Operacja zakłada inwestycję w potencjał turystyczny regionu” oraz „Wykorzystanie zasobów i walorów lokalnych - przyrodniczych, kulturowych i historycznych” miały bezpośredni wpływ na wybór w większości przypadków projektów przyczyniających się do wzmocnienia potencjału rozwoju obszaru. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że przyjęte dla celów i przedsięwzięć wskaźniki rezultatów oraz produktów, w które wpisać musiała się każda operacja, również w dużej części skonstruowane są tak, aby wnioskodawcy w ramach realizacji swoich projektów przyczyniali się do wzmocnienia potencjału rozwojowego obszaru. Zaowocowało to chociażby tym, że

około 70 – 80% operacji z zakresu rozwoju przedsiębiorczości realizowanych jest przez branżę okółoturystyczną.

Pytanie badawcze: Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Tematem wiodącym strategii jest rozwój w oparciu o lokalne zasoby, w tym potencjał turystyczny. W ramach wdrażania LSR realizowane są indywidualne inwestycje w rozbudowę bazy noclegowej i oferty turystycznej (np. wypożyczalnie sprzętu turystycznego), pracom konserwatorskim lub restauratorskim poddano 9 zabytków oraz utworzono lub przebudowano 22 obiekty sportowe i rekreacyjne, w tym na potrzeby turystów.

Uprawniona jest więc teza, że inwestycje przeprowadzone w ramach LSR są komplementarne wobec siebie oraz względem tematu wiodącego określonego w LSR.

V. Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje

W poprzedniej części szczegółowo przyjrzelśmy się obszarom badawczym, pytaniom badawczym oraz odpowiedzią jakie na nie pojawiły się w trakcie procesu badawczego.

W tej części raportu skupimy się na płynących z badań wnioskach oraz rekomendacjach jakie z tych wniosków płyną. Wnioski oraz rekomendacje podzielone będą na ewaluowane obszary badawcze.

1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Wnioski:

- Obecny stopień osiągnięcia wskaźników oddziaływania w znacznym stopniu przekracza plan na 2023 rok.

Rekomendacje:

- Należy przygotować narzędzia do weryfikacji wskaźnika oddziaływania, który ma być badany za pomocą ankiet.

- Należy utrzymać dynamikę wykorzystania środków finansowych w ramach wdrażania LSR.

2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Wnioski:

- Wdrażanie LSR przez LGD miała bardzo pozytywny wpływ na rozwój kapitału społecznego, poprzez wspieranie i aktywizację lokalnych organizacji, wsparcie ich rozwoju organizacyjnego i finansowego oraz podnoszenie kompetencji zarówno organizacji oraz liderów lokalnych.

- Zaowocowało to większą integracją mieszkańców wokół realizowanych przez organizacje działań.

- Również w ramach samego funkcjonowania LGD widać wzrost zaufania oraz współpracy pomiędzy członkami reprezentującymi różne sektory.

Rekomendacje:

- Należy w dalszym ciągu aktywizować mieszkańców, by wzmocnić tożsamość lokalną.

- Szczególnie należy zaktywizować młodzież, żeby nastąpiła zmiana pokoleniowa w grupie liderów lokalnych.

- LGD planuje działania edukacyjne w szkołach oraz przeprowadzenie diagnozy na temat potrzeb młodzieży, celem byłoby zachęcenie młodzieży do pozostania w regionie lub wrócenie do niego po studiach.

- Ważne są również dalsze działania aktywizujące i integrujące seniorów.
- Ważny kierunek to również promocja sportu i działania związane ze sportem, szczególnie na wsiach.
- Istotne jest wspieranie organizacji, które już działają, żeby nie zamierały i nie zanikały rozwinięte przez nie kompetencje.
- W ramach finansowania LGD powinny być wspierane i wybierane projekty, które są długofalowe (nie na kilka miesięcy, ale np. na rok-dwa), żeby wspierać ciągłość działań, a nie jednorazowe akcje.
- Ważne jest również wsparcie kompetencyjne, szczególnie dla liderów organizacji, które rzadziej pozyskiwały środki, np. w pisaniu wniosków, kwestiach prawnych, administracyjnych, księgowości.
- Należy podjąć działania aktywizujące liderów i mieszkańców z gmin, które generalnie są mniej aktywne w ramach funkcjonowania LGD – wymiany doświadczeń, wizyty studyjne w gminach aktywniejszych, wymiana dobrych praktyk, etc.

3. Przedsiębiorczość

Wnioski:

- Wsparcie przewidziano głównie dla branż kluczowych, z punktu widzenia priorytetów tematycznych w ramach LSR – 70 – 80% środków wykorzystanych zostało na wsparcie działań w branży turystycznej oraz okołoturystycznej.
- Beneficjentom oferowano wsparcie zarówno na etapie identyfikacji pomysłów, przygotowaniu wniosków oraz ich realizacji i rozliczenia. Wsparcie to została bardzo pozytywnie ocenione.
- Niesłabnące w kolejnych latach wdrażania zainteresowanie środkami na rozwój przedsiębiorczości świadczy o dobrych efektach pracy LGD.

Rekomendacje:

- Należy kontynuować rozwój marki Geopark, niezbędna jest kontynuacja działań, których uwieńczeniem będzie wpisanie Geoparku KWW na listę UNESCO.
- Należy kontynuować również wsparcie dla przedsiębiorstw z branży turystycznej (rozwój bazy noclegowej, usługi gastronomiczne, usługi związane z czasem wolnym i zajęcia

kreatywne). Ważny kierunek to również edukacja wytwórców w celu profesjonalizacji ich działalności (np. w zakresie promocji, dystrybucji, możliwości rozwoju działalności).

- W dalszym ciągu rozwijać należy działania sieciujące wytwórców, rzemieślników i producentów oraz zaktywizować rozbudowanie sieci dystrybucji oraz promocji.

- Z działań o charakterze systemowym niezbędne jest opracowanie strategii lokalnej marki (Geopark KWW) oraz wspólnej strategii marketingowej i promocyjnej oferty regionu. Pojawiły się sugestie, że LGD powinien zatrudnić dodatkową osobę, która zajmowałaby się tylko lokalną marką i powinny się na to złożyć gminy.

- Należy monitorować sytuację wspartych w ramach wdrażania LSR podmiotów rozpoczynających czy rozwijających działalność gospodarczą.

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Wnioski:

- LGD w znacznym stopniu przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego.

- Budowanie tego potencjału przebiegało na kilku płaszczyznach. Po pierwsze, zdecydowana większość operacji z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej dotyczyła usług z zakresu turystyki opartej na dziedzictwie lokalnym – miejsca noclegowe, gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, ale również oferta pracowni rękodzielniczych, zajęć edukacyjnych czy warsztatów.

- Po drugie, realizowane były projekty związane z remontami i rewitalizacją lokalnych zabytków, głównie kościołów, ale również choćby zamku Grodziec.

- Po trzecie, rozwijana była również mała infrastruktura niekomercyjna turystyczna i rekreacyjna, czy to przez lokalny samorząd czy organizacje pozarządowe.

- Po czwarte LGD realizowała operacje własne związane z promocją walorów regionu i jego oferty czy działań edukacyjnych w szkołach.

Rekomendacje:

- Niewątpliwym priorytetem jest rozwój marki Geopark; kontynuacja działań, których uwieńczeniem będzie wpisanie Geoparku KWW na listę UNESCO.

- Konsekwentnie należy również realizować dalsze wsparcie dla przedsiębiorstw z branży turystycznej (rozwój bazy noclegowej, usługi gastronomiczne, usługi związane z czasem wolnym, zajęcia kreatywne).
- Wciąż dużo potrzeb jest w ramach rozbudowy niekomercyjnej infrastruktury turystycznej.
 - Konieczne jest rozbudowanie istniejącej infrastruktury, by dane miejsce było kompleksowo wyposażone (np. obok miejsca widokowego można przygotować inne elementy: śmietniki, ubikacje toi-toi; parking).
- Dalszego wsparcia potrzebują lokalne zabytki oraz imprezy kulturalne, szczególnie cykliczne oraz zespoły folklorystyczne i wszelkie działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- Istotne jest również zwiększenie świadomości wśród mieszkańców na temat zasobów kulturowych, przyrodniczych, historycznych itd., szczególnie w gminach, które są mniej aktywne w partnerstwie.
- Niezbędna jest dalsza edukacja mieszkańców, w tym dla młodzieży, nauczycieli, na temat zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych itd. regionu oraz działania wzmacniające tożsamość lokalną związaną z Krainą Wygasłych Wulkanów.
- W zakresie promocji obszaru oraz jego walorów warto rozważyć powstanie aplikacji mobilnej dla turystów, by mogli mieć dostęp do szlaków, informacji itd., dzięki której będą mogli się poruszać po terenie i korzystać z zasobów lokalnych.
- Należy wyznaczyć wizualnie granice Geoparku – postawić tablice, żeby to było widoczne, gdzie się zaczyna a gdzie kończy.
- Ważne jest również powstanie i wydawanie atrakcyjnych wizualnie tradycyjnych materiałów promocyjnych.

5. Grupy defaworyzowane

Wnioski:

- W LSR jednoznacznie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz określono działania i zasady ich wsparcia.
- Zaplanowane działania na pewno odpowiadały na potrzeby kobiet, które stanowiły większość wspartych osób z grup defaworyzowanych.

- W dużo mniejszym stopniu zaspokojone zostały potrzeby bezrobotnych, osób niepełnosprawnych, osób młodych do 25 lat oraz osób powyżej 50 lat.
- LGD w ramach wdrażania LSR realizowała szereg działań dotyczących integracji oraz aktywizacji seniorów.

Rekomendacje:

- Grupami, na których należy się skupić są: młodzież oraz seniorzy.
- Młodzież ze względu na konieczność i potrzeby wymiany i ciągłości pokoleniowej wśród lokalnych działaczy, w tym członków i osób zaangażowanych w działania LGD. Region potrzebuje młodych, nowych liderów społecznych, należy zachęcić młodych do pozostania w regionie lub powrotu do niego po studiach, należy również wzmocnić ich kompetencje potrzebne do działalności na rzecz regionu.
- Seniorzy są z kolei grupą, która ma czas i wiedzę, osoby z tej grupy mogą czuć się samotnie, natomiast chętnie się angażują w działania.
- Pojawiły się również głosy, że należy kierować działania do mieszkańców dawnych PGRów. Chodzi o rozwój podstawowych kompetencji społecznych, w tym jak racjonalnie gospodarować budżetem domowym.

6. Innowacyjność

Wnioski:

- Według sprawozdawczości przekazanej przez LGD liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje wynosi 1. Mając na uwadze, że w ramach organizowanych naborów do końca 2021 roku wybrano 128 operacji do realizacji, to stwierdzić można, że niecały 1% z wybranych operacji są to operacje o charakterze innowacyjnym.
- Jednak analiza protokołów z posiedzeń Rady Decyzyjnej i punktacja przyznana poszczególnym wnioskodawcom sugeruje, że zdecydowanie więcej wnioskodawców spełniła zapisy kryterium innowacyjności.
- Krytycznie oceniane jest kryterium innowacyjności podczas wyboru operacji, ono sprawia najwięcej problemów podczas tworzenia i oceny wniosków.
- Istnieje problem z jednoznaczną definicją i tym, jak wnioskodawcy próbują się wpisać w to kryterium.

- W ramach LSR wyróżnić można głównie typy innowacji związanych z nową ofertą usług turystycznych, okołoturystycznych czy związanych z ofertą spędzania czasu wolnego oraz budowania oferty i jej promocji wokół inicjatywy Geopark Kraina Wygasłych Wulkanów.

Rekomendacje:

- Na potrzeby przyszłej LSR należy szczególny nacisk położyć na opracowanie takiej formuły kryterium innowacyjności, aby była bardziej zrozumiała i akceptowalna przez beneficjentów oraz członków Rady.

7. Projekty współpracy

Wnioski:

- Obecnie zakończony został jeden z trzech zaplanowanych projektów współpracy, tj. „Marki Lokalne Dolnego Śląska – tworzone z pasją”. Projekt przyniósł wymierne korzyści w postaci katalogu produktów lokalnych czy wykreowanie nowych gadżetów. Jego owocem będzie dalsza współpraca przy projekcie współpracy o charakterze inwestycyjnym.

- Projekty współpracy zostały zaplanowane w powiązaniu ze strategicznymi kierunkami rozwoju obszaru oraz na zasadzie integracji lokalnych zasobów oraz współpracy partnerskiej na obszarze.

Rekomendacje:

- Kształt projektów współpracy mocno zależny jest od wytycznych dotyczących ich tworzenia i wdrażania.

- Przyszłe projekty współpracy powinny skupiać się na turystyce i produktach lokalnych, priorytetem jest natomiast rozwój współpracy z innymi geoparkami.

8. Ocena funkcjonowania LGD

Wnioski:

- Sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR.

- LGD to nie tylko dodatkowe środki na rozwój obszaru, ale również forum wymiany wiedzy i doświadczeń, platforma do nawiązywania kontaktów pomiędzy podmiotami z różnych sektorów oraz ważny aktor lokalny, choćby w aspekcie aktywizacji społecznej. Takie

patrzenie na LGD świadczy o dobrze rozwiniętym partnerstwie lokalnym, świadomym swoich zadań oraz możliwości.

- Podczas badań nie pojawiły się głosy o konfliktach w ramach LGD czy trudności w podejmowaniu decyzji podczas walnych zebrań oraz w ramach pozostałych ważnych ciał statutowych, tj. Zarządu oraz Rady.

- Skuteczność działań biura LGD jest bardzo dobra, co potwierdzają przeprowadzone badania oraz ewaluacja wewnętrzna LGD.

- Działania podejmowane przez biuro zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie przez mieszkańców, beneficjentów oraz członków organów LGD.

- Badania wykazało, że najlepszymi źródłami informacji o działaniach LGD i PROW 2014-2020 są Internet (szczególnie strona LGD), inni członkowie LGD, Urzędy Gmin i znajomi.

Rekomendacje:

- Uczestnicy prowadzonych badań jednoznacznie stwierdzili, że nie ma konieczności wprowadzania zmian w działaniach by skuteczniej realizować cele LSR. Obecne działania biura LGD i ich efektywność pozwalają ocenić, że proces skutecznego wdrażania LSR realizowany jest prawidłowo.

- W przypadku podjęcia dodatkowych zadań przez biuro LGD warto rozważyć konieczność zwiększenia kadry.

9. Ocena procesu wdrażania LSR

Wnioski:

- Realizacja finansowa LSR przebiega w zadowalający sposób. Na tym etapie wdrażania realizacja celów ogólnych na poziomie prawie 60% jest zadowalająca.

Generalnie uznać można, że realizacja finansowa LSR przebiega w zadowalający sposób. Na tym etapie wdrażania realizacja celu ogólnego na poziomie prawie 60% jest zadowalająca.

- Stopień realizacji większości wskaźników należy uznać za bardzo wysoki. Jedynie dwa z wskazanych wskaźników rezultatu mają stopień realizacji 0%, co jest wynikiem stosunkowo późnego rozpoczęcia wyboru czy realizacji operacji oraz projektów współpracy, które odpowiedzialne są za dane do adekwatnego wskaźnika.

- Stopień realizacji wskaźników produktu również jest na zadowalającym poziomie, szczególnie patrząc na dane dotyczące wskaźników dla działań, na które zawarta została umowa.
- Procedury naboru, wyboru i realizacji projektów należy uznać raczej za przyjazne dla beneficjentów, szczególnie tych z doświadczeniem w pozyskiwaniu środków. Dla pozostałych beneficjentów duże wsparcie, w poradzeniu sobie z procedurami, stanowiła aktywność i doradztwo ze strony biura LGD.
- Lokalne kryteria wyboru wniosków generalnie pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR).
- System kryteriów skonstruowany został tak, aby uwzględniać różne aspekty, istotne z punktu widzenia spójności z celami LSR. Po pierwsze, preferowane są operacje bazujące na lokalnych zasobach, realizowane w mniejszych miejscowościach dla większej liczby mieszkańców oraz odbiorców z różnych sektorów. Odzwierciedla to podejście oddolne oparte o endogeniczne zasoby, w tym szczególnie zasoby turystyczne. Po drugie, w przypadku operacji dotyczących rozwoju przedsiębiorczości preferowane były operacje nastawione na rozwój produktu lokalnego oraz usług turystycznych, tworzące większą liczbę miejsc pracy oraz skierowane do grup defaworyzowanych. Po trzecie, część kryteriów dotyczy aspektu jakości przygotowywanych wniosków, korzystania z doradztwa, co pozwala zwiększyć prawdopodobieństwo, że w ramach naboru składane będą wnioski kompletne, dobrze przemyślane i przygotowane do realizacji.

Rekomendacje:

- Należy większą uwagę poświęcić tym celom szczegółowym oraz przedsięwzięciom, których stopień realizacji odbiega od pozostałych, szczególnie, że dotyczy to również przedsięwzięć bezpośrednio związanych z głównymi kierunkami rozwoju wskazanymi w LSR – np. rozwój oferty w oparciu o zasoby lokalne.
- Należy również bieżąco monitorować przebieg operacji związanych z tworzeniem miejsc pracy. Obecnie realizacja tego wskaźnika to raptem 56%. Pamiętać należy, że wsparcie rozwoju przedsiębiorczości było jednym z priorytetów w okresie 2014 – 2020.
- Doświadczenia w konstrukcji systemu wskaźników oraz procedur wyboru warto wykorzystać w planowaniu nowej LSR.

- Na potrzeby nowej LSR warto zwrócić uwagę na „problematyczne” kryteria: Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu i innowacyjność. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić w jednoznaczny sposób oceny.

10. Wartość dodana podejścia LEADER

Wnioski:

- Działalność LGD wpływa pozytywnie na takie aspekty jak poprawa komunikacji pomiędzy aktorami, budowanie powiązań pomiędzy nimi czy sieciowanie.

- Podczas przeprowadzonych wywiadów respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na takie aspekty jak: poprawa przepływu informacji i doświadczeń pomiędzy samorządami, inicjowanie współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi czy animowanie i wspieranie aktywnych grup społecznych, organizacji i współpracy pomiędzy nimi.

- Jako główny cel rozwojowy w LSR określono zrównoważony rozwój obszaru w oparciu o lokalne zasoby. Realizowany on jest przez rozwój Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów i wpisanie go na listę UNESCO, należy również wskazać na działania związane z markami i produktami lokalnymi oraz działania siecujące wytwórców, rzemieślników, producentów produktów i usług lokalnych. Istotne jest dalsze wsparcie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego, szczególnie z branży turystycznej oraz okołoturystycznej (usługi hotelarskie, agroturystyka, gastronomia, oferta na spędzanie wolnego czasu). Ważne jest również wspieranie lokalnej aktywności społecznej.

- Odpowiedni dobór lokalnych kryteriów wyboru operacji przyczynił się do wyboru projektów spójnych z potencjałem rozwojowym obszaru. Szczególnie kryteria „Operacja zakłada inwestycję w potencjał turystyczny regionu” oraz „Wykorzystanie zasobów i walorów lokalnych -przyrodniczych, kulturowych i historycznych” miały bezpośredni wpływ na wybór w większości przypadków projektów przyczyniających się do wzmocnienia potencjału rozwoju obszaru.

- Przyjęte dla celów i przedsięwzięć wskaźniki rezultatów oraz produktów, w które wpisać musiała się każda operacja, również w dużej części skonstruowane są tak, aby wnioskodawcy w ramach realizacji swoich projektów przyczyniali się do wzmocnienia

potencjału rozwojowego obszaru.

- Inwestycje przeprowadzone w ramach LSR są komplementarne wobec siebie oraz względem tematu wiodącego określonego w LSR.

Rekomendacje:

- Największe wyzwanie stanowi wciąż aktywniejsze włączenie do działań w ramach LGD szerszej grupy przedstawicieli sektora gospodarczego, w tym beneficjentów. Warto zaplanować działania sieciujące.

- Należy kontynuować, rozwijać oraz pogłębiać działania w ramach kierunków wiodących wybranych w LSR do realizacji, szczególnie istotny jest rozwój Geoparku Kraina Wygasłych Wulkanów.

VI. Spis tabel i wykresów

Tabela 1.1 Liczba mieszkańców obszaru LGD

Tabela 2.1 Obszary i pytania badawcze

Tabela 4.1 Cele i przedsięwzięcia LSR

Tabela 4.2 Cele ogólne i ich wskaźniki

Tabela 4.3 Cele ogólne i stopień osiągnięcia wskaźników oddziaływania

Tabela 4.4 Udział poszczególnych sektorów w LGD Partnerstwo Kaczawskie

Tabela 4.5 Udział poszczególnych sektorów w Radzie LGD Partnerstwo Kaczawskie

Tabela 4.6 Wskaźniki obowiązkowe – poddziałanie 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Tabela 4.7 Stopień realizacji finansowej celów ogólnych i celów szczegółowych

Tabela 4.8 Stopień realizacji finansowej przedsięwzięć

Tabela 4.9 Stopień realizacji wskaźników rezultatu

Tabela 4.10 Stopień realizacji wskaźników produktu

Tabela 4.11 Stopień realizacji wskaźników obowiązkowych PROW

Tabela 4.12 Kryteria wyboru operacji

Wykres 4.1 Źródła informacji o naborze wniosków w LGD

Wykres 4.2 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Wykres 4.3 Ocena wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Wykres 4.4 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Wykres 4.5 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Wykres 4.6 Ocena wsparcia LGD na etapie realizacji bądź rozliczania wniosków

Wykres 4.7 Ocena procedur wyboru przez beneficjentów

Wykres 4.8 Ocena kryteriów wyboru pod kątem wpływu na wybór najlepszych projektów

Wykres 4.9 Ocena kryteriów wyboru pod kątem jednoznaczności i obiektywności

Rysunek 1.1 Mapa obszaru LGD

VII. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

W toku realizacji badania nie były tworzone aneksy. Scenariusze prowadzonych wywiadów czy link do formularza przeprowadzonej ankiety dostępne są u realizatora badań.